

**L'AUGE DELS POPULISMES D'EXTREMA DRETA, UN FENOMEN EUROPEU.
ANÀLISI DEL DISCURS DEL FRONT NATIONAL I LA FRANCE INSOUmise**

**Guillem Valls Sala
NIA: 165220**

**Tutor del Treball:
Francesc Pallarès Porta**

Índex

1. Introducció	4
2. Hipòtesis de treball	5
3. Marc teòric.....	6
3.1 El ressorgiment de l'extrema dreta a Europa.....	7
3.2 Característiques i anàlisi del vot d'extrema dreta	10
3.3 El concepte de populisme d'Ernesto Laclau	13
3.4 El <i>moment populista</i> : Causes i conseqüències	15
3.5 El Front National. Bases teòriques i referents	21
4. Metodologia.....	23
4.1 Anàlisi del discurs del FN.....	23
4.2 La reacció al Front National: La France Insoumise	29
5. Conclusions	34
6. Referències bibliogràfiques	38
7. Annexos.....	41

Resum

L'objectiu d'aquest treball és doble.

En primer lloc, definir què són els *nous partits d'extrema dreta* i explicar els motius que han provocat l'auge d'aquesta tipologia de partits a nivell europeu, centrant-me en gran mesura en el cas del Front National francès. Analitzaré quin és el paper que ha jugat el procés de globalització en la formació de "*moments populistes*"¹, és a dir, en conjuntures en què existeix una tendència favorable cap a discursos de caire populista.

El segon objectiu consisteix en analitzar l'articulació del discurs de caire populista d'aquest partit abans i durant la campanya de les eleccions presidencials franceses de 2017, mitjançant un dels principals mètodes d'anàlisi, la *Discourse Theory*. D'altra banda, també analitzaré el discurs de France Insoumise, el principal partit de nova esquerra francès, amb l'objectiu de trobar punts en comú en l'articulació del discurs de caire populista i diferències pel que fa a les demandes i els significants d'aquestes.

Finalment, en les conclusions, s'analitzaran les hipòtesis plantejades i s'abordarà quin és el desafiament dels nous partits d'extrema dreta i de l'estratègia populista.

Paraules clau: Front National, France Insoumise, nous partits d'extrema dreta, partits de nova esquerra, procés de globalització, populisme, Discourse Theory.

¹ Mouffe, Chantal. *Podemos: El momento populista*. El País. (10.06.2016). [En línia] Disponible a http://elpais.com/elpais/2016/06/06/opinion/1465228236_594864.html

1. Introducció

L'auge de nous partits d'extrema dreta a Europa i a Occident és una realitat. En els últims mesos, els europeus han donat més poder a formacions xenòfobes i euroescèptiques. El Brexit defensat per l'UKIP i la victòria de Donald Trump, o l'èxit de Marine Le Pen a les eleccions presidencials franceses, auguren una tendència favorable cap aquesta tipologia de partits.

El creixement de partits populistes de nova extrema dreta a tot Europa i de nova esquerra, aquests darrers bàsicament al sud d'Europa, ha esdevingut un fenomen europeu que, actualment, s'ha situat a primera línia política i social, esdevenint un motiu de debat recurrent. Aquest tipus de partits ja formen part del paisatge del Vell Continent. Han esdevingut una opció acceptable per a molts ciutadans i estan experimentant un gran creixement, tant pel que fa a rèdit electoral com a presència mediàtica.

En aquest treball de final de grau, amb la intenció de simplificar, he preferit utilitzar el concepte de *nous partits d'extrema dreta*. Conscient que no defineix del tot el moviment polític europeu de què es parla, he incorporat el terme *nou* al concepte amb la intenció de diferenciar aquesta tipologia de partits de bona part del discurs que van marcar els partits feixistes de l'Europa dels anys 30 i 40.

Un bon indicador del gran interès que suscita aquest tema d'actualitat política i que, tanmateix, posa de manifest l'ús abusiu que se'n fa, és que el concepte *populisme* va ser seleccionat com a paraula de l'any 2016 en espanyol per la Fundéu BBVA – Fundación del Español Urgente²

En el mateix sentit, Oxford Dictionaries també va resoldre que la paraula de l'any 2016, en anglès, va ser *post-truth*, és a dir, post-veritat³. Les altres dues paraules finalistes per a l'elecció final d'Oxford Dictionaries van ser *alt-right* -dreta alternativa- i *breexiter* (persona a favor de la sortida del Regne Unit de la Unió Europea). S'ha de destacar també que *post-veritat* va ser una de les dotze paraules finalistes de la Fundéu BBVA.

Així doncs, des de molts mitjans de comunicació del món anglosaxó i també des de mitjans espanyols, es titlla a aquesta tipologia de partits com a *populistes* i també es parla de què "l'època de la postveritat" afavoreix el seu èxit. La postveritat és un

² *Populismo, palabra del año 2016 para la Fundéu BBVA*. Fundéu BBVA. (20.12.2016). [En línia] Disponible a <http://www.fundeu.es/recomendacion/populismo-palabra-del-ano-2016-para-la-fundeu-bbva/>

³ *Word of the year 2016 is...* Oxford Dictionaries. (08.11.2016). [En línia] Disponible a <https://en.oxforddictionaries.com/word-of-the-year/word-of-the-year-2016>

eufemisme per referir-se a la mentida, atida pels mitjans de comunicació en forma de demagògia, simplificació o banalització de la realitat.⁴

Ara bé, els analistes europeus tampoc es posen d'acord amb quin nom etiquetar aquesta tipologia de partits i aposten per parlar en genèric de “populisme”⁵.

Tot i així, és útil un concepte, *populisme*, que posa a Trump i Pablo Iglesias en el mateix sac i, en el mateix ventall, a Marine Le Pen i Nicolas Maduro? Serveix aquest concepte per explicar l'èxit d'aquests moviments?.

Aquest treball parteix de l'anàlisi que va exposar Chantal Mouffe en un article al diari El País⁶. Aquesta professora de Teoria Política de la Universitat de Westminster creu que Europa està vivint un “*moment populista*”, que significarà un punt d'inflexió per a les nostres democràcies i que el futur dependrà de la resposta que es doni a aquest repte. Per afrontar aquesta situació és necessari descartar la visió mediàtica simplista del populisme com a pura demagògia i adoptar una perspectiva analítica.

Per tant, l'objectiu d'aquest treball és doble. En primer lloc, definir què són els *nous partits d'extrema dreta*, explicar el seu discurs i els motius que han provocat l'auge d'aquesta tipologia de partits a nivell europeu, centrant-me sobretot en el cas del Front National francès (d'ara endavant FN) i la seva evolució. Per portar-ho a terme, em basaré en marcs teòrics i hipòtesis ja conegudes en la bibliografia especialitzada sobre aquesta tipologia de partits i comportament polític, amb la voluntat de sintetitzar-ho i presentar-ho en una narració unitària i coherent. Aquest primer objectiu es reflecteix en el marc teòric del treball.

El segon objectiu consistirà en adoptar la perspectiva analítica que proposa Mouffe, mitjançant les eines proporcionades per la *Discourse Theory* de l'Escola d'Essex⁷. Seguint les eines d'aquesta Teoria del Discurs, analitzaré el discurs del principal partit de nova extrema dreta francès, el Front National i el discurs del principal partit de nova esquerra francès, France Insoumise (d'ara endavant FI). Analitzaré si existeixen punts de convergència en l'articulació del discurs de caire populista del FN i de FI i en quins altres difereixen. Aquest segon objectiu es tractarà en la metodologia del treball.

2. Hipòtesis de treball

⁴ *Anuari dels valors 2016: la via populista*. Fundació Carulla, (09.05.2017). [En línia] Disponible a <http://www.fundaciocarulla.cat/ca/anuari-dels-valors-2016>

⁵ Cruanyes, Toni. 2012. *Un antídoto contra l'extrema dreta*. Barcelona, Edicions Tres i Quatre, pàg. 12.

⁶ Mouffe, Chantal. *Podemos: El momento populista*. El País. (10.06.2016). [En línia] Disponible a http://elpais.com/elpais/2016/06/06/opinion/1465228236_594864.html

⁷ Els seus autors més rellevants són la mateixa Mouffe i el teòric polític argentí Ernesto Laclau.

Així doncs, les hipòtesis de partida a investigar són tres.

La primera hipòtesi es basa en què el discurs del FN segueix una estratègia populista i, en conseqüència, mira de reconstruir el terreny polític entorn la divisió de dos blocs que segueixen dos camps enfrontats: els “de baix”, el poble francès i “els de dalt”, una elit política i financera que va en contra dels interessos del poble⁸. La seva estratègia passa per defensar el “camí nacional” versus el “procés de globalització salvatge”.

La segona és que, en determinats contextos, el vot massiu de la classe obrera als nous partits d'extrema dreta és un fenomen que es deriva per l'emergència de la clivella dels guanyadors i els perdedors de la globalització⁹. Com a conseqüència d'aquest fenomen, es creen “*moments populistes*”¹⁰, és a dir, conjuntures favorables als discursos populistes.

La darrera hipòtesis, és que si bé existeixen grans punts de convergència en l'articulació del discurs de caire populista entre el principal partit de nova extrema dreta francès, el FN, i el principal partit de nova esquerra francès, la France Insoumise¹¹, els significants de les seves propostes són radicalment oposades. D'aquesta manera la France Insoumise és la reacció al FN, en el sentit que és el partit que vol tornar a ocupar el camp de la divisió social amb els significants de l'esquerra, usurpats pel FN, per a recuperar el tradicional vot de protesta d'esquerra i l'anomenada “funció tribunitària”¹², és a dir, ser la veu dels exclosos del sistema.

3. Marc teòric

⁸ Biard, Benjamin, *Néo-populisme en démocratie : le cas du Front national de Marine Le Pen*, ISPOLE Working Paper, n° 8, Louvain-La-Neuve, Institut de Sciences Politiques Louvain-Europe, UCL. (2015).

⁹ Sexplicarà més endavant en el marc teòric del treball. El seu concepte es pot trobar a Kriesi, H. (ed) (2006): *Globalization and the transformation of the national political space: Six European countries compared*. European Journal of Political Research, núm. 45, pàg. 921-956

¹⁰ Disponible a la Casals, Xavier. *La nova ultradreta: de l'anticomunisme a l'antiglobalització*, pàg.70. Revista de la Coordinadora Catalana de Fundacions, núm 30. (2010). [En línia] Disponible a <http://www.ccfundacions.cat/sites/ccfundacions/files/uploads/publicacions/globalizacion.pdf>

¹¹ Amón, R. “Le Pen y Mélenchon, extremadamente iguales”. El País (21.04.2017). [En línia] Disponible a http://internacional.elpais.com/internacional/2017/04/20/actualidad/1492680931_179061.html

¹² George Lavau, *À quoi sert le pcf*, Paris, Fayard, 1981.

3.1 El ressorgiment de l'extrema dreta a Europa

L'extrema dreta europea és molt complicada i es tendeix a posar tothom en el mateix sac. No obstant, se'n sol destacar dos trets comuns: “aquests partits tenen dos grans banderes, una és el rebuig de la immigració, especialment la islàmica. L'altra és la protesta contra l'establishment. Es tracta d'una posició pretesament antielitista, que se sol subordinar a la xenofòbia. A la idea de que hi ha un *partit de l'estranger* que amenaça la població local”¹³. (Casals, 2016a)

A Espanya, quan en alguns mitjans de comunicació es parla de feixisme, es tendeix a associar la paraula a aquests nous partits d'extrema dreta i això no és ben bé així. El feixisme és una ideologia i un moviment polític que va sorgir a l'Europa d'entreguerres i que té com a primer model el règim del feixisme italià de Benito Mussolini (1922). A excepció d'Alba Daurada, que sí que és d'inspiració feixista, els nous partits d'extrema dreta que actualment triomfen al Vell Continent tenen molt poc a veure amb aquesta ideologia.

D'altra banda, són molt diferents les formes i el discurs del FN de Marine Le Pen o les d'Alba Daurada. Com també divergeixen molt les formes del partit dels Veritables Finlandesos, les del Partit de la Llibertat de Geert Wilders o les de l'UKIP anglès.

L'extrema dreta pot adoptar moltes formes: des de partits amb forta presència parlamentària com ara Jobbik a Hongria, o el Moviment Nacional, a Polònia, fins a escamots paramilitars, com és el cas de la Unió Nacional Atac a Bulgària, o el cas d'Svyoboda a Ucraïna. L'extrema dreta també pot tenir poca presència institucional però ser activa al carrer.

Per tant, aquests partits solen tenir característiques molt particulars en cada context nacional i sorgeixen i tenen èxit per motius molt diversos. Per això, es pot dir que més que “partits d'extrema dreta” n'existeixen “d'extremes dretes”.

En aquest treball, es parlarà principalment del FN francès, que entra dins la tipologia de partits que han estat qualificats com a *d'ultradreta postindustrial*, de *dreta radical populista*, de *nacional populistes*, de *dreta extrema*, de *dreta radical populista*, *neofeixistes*... I una llarga llista que costaria d'acabar. Plataforma x Catalunya encaixaria perfectament en aquesta categoria de partits. Un altre partit homologable a nivell espanyol, dintre d'aquesta tipologia, és España 2000.

¹³ Casals, Xavier, *Trump globalitza el discurs dels extremismes europeus*. (2016a). El Món (14.11.2016). [En línia] Disponible a <http://elmon.cat/noticia/176850/trump-globalitza-el-discurs-dels-extremismes-europeus>

Tal i com he apuntat a la introducció del treball, conscient de la imprecisió del concepte i, davant la dificultat entre els mateixos analistes per posar una etiqueta a aquest tipus de partits, he escollit utilitzar el concepte de “*nous partits d’extrema dreta*”.

Casals (2016a) adverteix que l’èxit de Trump “marca una fita”, però que no es pot interpretar com la normalització del discurs de la dreta populista, ja que hi ha varies fites que ho indicaven amb anterioritat a l’èxit del president americà. Una és el resultat de les eleccions presidencials austríaques i l’altra el Brexit. “Trump és un procés més de la normalització d’un discurs que fa vint anys formava part de la marginalitat política” conclou.

L’origen d’aquesta tipologia de partits ve de lluny¹⁴ (Casals 2016b).

Van començar a aparèixer als anys 70 als països del benestar, com ara Noruega i Dinamarca, amb els anomenats “Partits del Progrés”. Inicialment aquests partits van néixer com a partits de protesta fiscal, dels contribuents contra els impostos. A partir d’aquí van anar derivant cap el que es coneix com a “xovinisme del benestar”, reclamant que les prestacions a l’Estat fossin pels ciutadans de l’Estat. A partir d’aquí, els nous partits d’extrema dreta van anar guanyant terreny.

Més endavant, amb l’ascens del *lepenisme* dels anys 80, aquests partits van anar posant gradualment el focus en la immigració i la seguretat ciutadana. El discurs islamòfob, denunciant l’islam com a religió de conquesta, va començar a calar amb força en el seu discurs a partir de l’atac a les Torres Bessones de l’any 2001.

Amb la Gran Recessió de l’any 2008, que ha afectat els dos costats de l’Atlàntic, aquests partits van començar un moviment de protesta contra el sistema i contra la situació econòmica.

Casals també creu que aquests partits poden ser *hiperdemocràtics*, “en el sentit que pensen que la voluntat popular ha estat segrestada per les elits i, per tant, cal manifestar-se en plebiscits”.

Com apunta Cruanyes¹⁵, en alguns casos els mateixos líders, com Geert Wilders, o part dels seus arguments ideològics, com la laïcitat o la antiglobalització, provenen en realitat de l’extrema esquerra dels Països Baixos i de França.

¹⁴ Casals, Xavier. *L’entrevista del 324*. (2013b). Canal 324 (18.10.2013). [Vídeo] [En línia] Disponible a <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/programa/Lascens-de-lultradreta-a-Europa-Xavier-Casals-professor-historia-contemporania-especialista-en-moviments-populistes/video/4717531/>

¹⁵ Cruanyes, Toni. 2012. *Un antídoto contra l’extrema dreta*. Barcelona, Edicions Tres i Quatre, pàg. 74

L'extrema dreta està present a 24 dels 28 països d'Europa, però és complicat determinar la seva presència perquè tenen diferent arrelament a les institucions.

Aquests partits d'extrema dreta tenen una presència significativa a França i a Àustria; a Noruega han entrat en el govern en coalició; a Itàlia tenim la Lliga Nord; a Suïssa es dona pel gir populista d'un partit; a Flandes hi trobem Interès Flamenc; a Grècia hi trobem Alba Daurada; a Finlàndia el partit dels Veritables Finlandesos, que van entrar amb força al parlament queixant-se dels rescats de països del Sud; a Suècia tenim Demòcrates de Suècia, i un llarg etcètera.

L'extrema dreta, amb un gran creixement a Europa, té el problema que no pot governar fins que no tingui la majoria absoluta de vots, com s'ha vist clarament en el cas del FN francès. Però al mateix temps, també és cert que el fet de no governar pràcticament en cap país i no desgastar-se, els permet tenir un creixement continu, que s'accentua quan els partits polítics tradicionals s'apropien de part del discurs d'aquestes formacions i, en conseqüència, en normalitzen el seu discurs. A més, als partits majoritaris de centre-dreta els ha resultat bastant fàcil incorporar a aquests partits al govern, com a socis de coalició o bé com a recolzament formal de governs minoritaris.

Una frase per entendre aquest fenomen i que utilitza repetidament Jean-Marie Le Pen, fundador del FN, és que "els votants prefereixen l'original, no la còpia".

El següent mapa mostra una radiografia dels principals partits de nova extrema dreta a Europa.

Font¹⁶: La Vanguardia (2016). Mapa dels principals partits d'extrema dreta a Europa.

3.2 Característiques i anàlisi del vot d'extrema dreta

Per entendre l'èxit d'aquesta tipologia de partits, “no es pot recórrer a explicacions monocausals, com la crisi o els refugiats, i que no es poden obviar les diferències que hi ha entre aquestes formacions i s'ha d'analitzar cas per cas” (Casals 2015c)¹⁷. Tampoc hi ha un únic factor que expliqui la gran adhesió obrera creixent per a l'extrema dreta. Per entendre-ho, es requereix una anàlisi multifactorial que transcendeixi el rebuig a la immigració o la crisi econòmica i els seus efectes, i que inclogui moltes més dinàmiques, com ens demostra el cas del FN.

¹⁶ Mapa de la presència de l'extrema dreta a Europa. Pardo, Iñaki. “La extrema derecha a Europa, rumbo al centro político. *La Vanguardia* (08.05.2016). [En línia] Disponible a <http://www.lavanguardia.com/internacional/20160505/401589387195/extrema-derecha-europa.html>

¹⁷ Casals, Xavier (2015c) *¿Por qué los obreros apoyan a la ultraderecha? Diez reflexiones para elaborar una respuesta*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, Working Paper núm 341. [En línia] Disponible a <https://xaviercasals.files.wordpress.com/2015/12/wp341-obreros-ultraderecha.pdf>

És necessari desmuntar tòpics sobre factors causals que afavoreixen l'ascens d'aquestes formacions, com el que la crisi econòmica equival a un ascens d'aquests partits. Espanya és l'exemple paradigmàtic de què la crisi econòmica no és un factor que generi *per se* l'auge de nous partits d'extrema dreta. També és el cas del Portugal, Irlanda i Xipre –tots ells països rescatats- que tampoc van experimentar un ascens d'aquest tipus de formacions en les eleccions europees de 2014. L'únic “país rescatat” en el que el vot a l'extrema dreta va pujar fins el 12'7% del total dels vots d'aquests comicis, va ser Grècia. En conseqüència, “aquestes eleccions testimonien que la crisi afavoria a les formacions d'extrema dreta allà on existia una oferta ideològica d'aquest signe que era competitiva a les urnes però no es generava *per se* allà on no existia” (Casals, 2015c).

Casals creu que el que porta a l'electorat a votar a aquesta tipologia de partits és conseqüència d'un desencís de la política, una llunyania de l'Estat, una pèrdua de poder adquisitiu, una sensació de que el barri on es viu s'ha convertit en un suburbi o, fins i tot, en un gueto. Creu que són un conjunt de factors que normalment no tenen gaire a veure amb l'abstracció ideològica, sinó amb el pragmatisme i la protesta.

Pardos-Prado¹⁸ (2012:171) senyala que els estudis acadèmics tradicionalment més acceptats per explicar l'èxit electoral dels nous partits d'extrema dreta són els següents: la dissolució d'identitats polítiques establertes, l'aparició de desencís polític i de vulnerabilitat econòmica entre determinats estrats socials, nivells creixents d'atur i de fluxos migratoris (especialment amb la crisi dels refugiats actual), la fortalesa de les actituds xenòfobes (Pardos-Prado, 2012), la convergència de partits establerts al centre de l'espectre ideològic (Lubbers i Scheepers, 2000; Lubbers, Gijssels et al., 2002; Dulmer i Klein, 2005), la reacció deslegitimadora de l'*statu quo* enfront dels partits radicals (Art, 2007), i la interacció entre alguns dels factors previs (Golder, 2003; Arzheimer, 2009; Norris, 2005). “Tanmateix, aquestes conclusions no sempre són acceptades per tothom i semblen variar enormement en funció de la selecció de casos i de les bases de dades utilitzades.”

Diferents estudis de centres d'opinió sobre aquest tema han conclòs que els votants de l'extrema dreta, a nivell europeu, són gent amb pocs estudis, frustrats amb el sistema, i persones que veuen els immigrants com a enemics que els hi han tret els seus llocs de treball i les ajudes socials. Casals (2016b) considera aquest prototip de votants com a “neoproletaris”.

Varis d'aquests estudis han constatat que les classes populars amb dificultats per arribar a final de mes són el perfil de votants que més han apostat pel FN en les

¹⁸ Pardos-Prado, Sergi (2012) *Xenofòbia a les urnes*. Barcelona: Columna Edicions, pàg.171

últimes presidencials. En aquest sentit, Nonna Mayer¹⁹ afirma que la majoria de votants del FN culpen de la seva situació a la immigració i la globalització, que identifiquen amb freqüència amb el projecte de la Unió Europea: “Ho veuen com una amenaça econòmica, cultural i política. És a dir, ens roben els llocs de treball, la identitat i l'Estat-nació”.

Un fenomen que està estretament lligat amb el declivi del projecte europeu i que ha afavorit el gran ressorgiment d'aquesta tipologia de partits, ha estat el fracàs del projecte multicultural europeu. Tal i com reconeix Will Kymlicka²⁰, el projecte multicultural europeu ha fracassat tal i com havia estat pensat en els seus inicis.

Com afirma Zapata-Barrero²¹, els nous partits d'extrema dreta són els principals promotors del “nationalist-turn”, és a dir, aposten per un major enfortiment de l'Estat-Nació, en detriment d'apostar per un model intercultural construït a partir del “local-turn”, és a dir, des de les ciutats i des del món local; i que permeti incorporar millor la diversitat en les democràcies liberals.

Amb l'atemptat de les Torres Bessones, l'11 de setembre de 2001, es produeix un gir de la política multicultural de molts països. El debat multicultural tenia refredat el tema de l'islam com a religió de conquesta a Europa, un dels temes estrella dels nous partits d'extrema dreta.

Aquest és el missatge que atia l'extrema dreta. Amb el seu discurs de caire populista, ens diu que el multiculturalisme no ha donat els fruits que havia promès i posa a debat la condició de ciutadà i la necessitat de regular la mobilitat dels fluxos migratoris.

En un document de la *Journal of Personality and Social Psychology*, una revista londinenca especialitzada en psicologia social i en polítiques de cohesió, es demostra que la gran majoria de la població no té cap contacte personal amb gent d'altres grups ètnics o socials. En el Regne Unit, dos terços dels enquestats asseguraven no tenir amics en un altre país i més d'un terç diu no tenir amics d'un grup ètnic diferent del propi. Passa igualment amb el 21% dels hongaresos, el 15%

¹⁹ Entrevista de Nicolas Tomás a Nonna Mayer, *El votant del FN no se sent defensat ni per la dreta ni per l'esquerra*, El Temps, (13.03.2017). Disponible a <https://www.eltmps.cat/article/1063/nonna-mayer-el-votant-del-front-nacional-no-se-sent-defensat-ni-per-la-dreta-ni-per-lesquerra/>

²⁰ Kymlicka, Will. 2012. *Multiculturalism: Success, Failure, and The Future*. Washington, DC: Migration Policy Institute. Pàg. 3 [en línia] Disponible a <http://www.migrationpolicy.org/research/TCM-multiculturalism-success-failure>

²¹ Zapata-Barrero, Ricard (2012), *Anti-immigration populism: can local intercultural policies close the space?*, discussion paper, Policy Network. Pàg. 6. Disponible a <http://dcpis.upf.edu/~ricard-zapata/>

dels polonesos, el 15% dels neerlandesos i l'11% dels italians²². No és només una coincidència que tots aquests països tenen nous partits d'extrema dreta en els seus parlaments. En el cas de Polònia no existeix cap partit d'esquerres al Parlament.

En una Europa cada cop més diversa, les persones amb vides aïllades de la realitat d'altres comunitats són les més propenses a creure's i recolzar les propostes dels nous partits d'extrema dreta.

3.3 El concepte de populisme d'Ernesto Laclau

És útil el concepte *populisme* que posa a Trump i Nicolás Maduro en el mateix sac? Des d'un punt de vista comunicatiu o discursiu emprèn la mateixa estratègia a l'hora de construir el seu discurs. Aquest fet, no estableix cap diferència més enllà d'aquesta, tot i que els mitjans de comunicació s'esforcin a reforçar que ho són quan aquest ítem no serveix per fer-ho, més enllà de la desqualificació del rival. Per afrontar aquesta situació és necessari descartar la visió mediàtica dicotòmica del populisme, on ho ets o no, com a pura demagògia i adoptar una perspectiva analítica.

Des d'un punt de vista acadèmic, aquesta perspectiva la trobem en la figura d'Ernesto Laclau²³, que en la introducció del seu llibre *La Razón Populista* explica que és plenament conscient que el referent de "populisme" sempre ha estat ambigu en l'anàlisi social i que la literatura sobre populisme està plena de referències a la vacuïtat del concepte i de la imprecisió dels seus límits.

Informat d'aquestes limitacions, Laclau rebutja que el "populisme" s'hagi d'associar a un *tipus* de moviment -identificable amb una base social especial o amb una determinada orientació ideològica-, i defineix populisme com a *lògica social*, els efectes de la qual travessen una varietat de fenòmens. És a dir, "com un sistema de regles que tracen un horitzó dintre del qual alguns objectes són representables mentre que d'altres estan exclosos. *Populisme* és una forma d'articular els discursos, una forma de fer política, una manera d'articular "allò polític".

Laclau (2005:32) entén el populisme com una forma de construcció del terreny polític que planteja una dicotomia del camp polític entre dos camps irreconciliables dividits en un eix entre una majoria exclosa, el poble, i una minoria privilegiada, l'elit/oligarquia. Altres dicotomies freqüents poden ser poble vs. oligarquia, masses treballadores versus els explotadors, etc. Això genera un "nosaltres" i un "ells" en aquest discurs.

²² Estadística disponible a Cruanyes, Toni. 2012. *Un antídoto contra l'extrema dreta*. Barcelona, Edicions Tres i Quatre, pàg. 168

²³ Laclau, Ernesto. 2005. *La Razón Populista*. Ciudad Autónoma de Buenos Aires, Fondo de Cultura Económica, pàg. 15-37

Aquesta idea s'inspira en la retòrica emprada per Schmitt que diferencia entre “amic” i “enemic” en el terreny de lo polític per establir una retòrica de la confrontació com a *motor de lo polític*. Aquest motor funciona gràcies al conflicte entre lo bo i lo dolent que es veuria en la seva màxima expressió quan el filòsof alemany atribueix a l'obra *El concepte d'allò polític* que l'escenari polític partitocràtic liberal divideix al poble, sense que aquest estigui representat correctament, com a conseqüència que els partits només busquen guanyar eleccions, no representar el poble. En aquesta finestra d'oportunitat, apareix el “partit bo” que uneix i representa del poble, que es defineix mitjançant l'exclusió de l'antipoble, aquells que van contra el suposat interès general particular.

Finalment, “l'estratègia populista, tal i com planteja Aboy Carles (2010)²⁴ també il·lustra un horitzó de canvi, un moviment regeneracionista, en el qual el “poble”, entès com els de baix, obrirà les portes de la refundació d'un nou règim polític al servei del poble que acabarà amb els mals causats per les elits corruptes” (Laclau, 2005:143, Moreno, 2014:4)²⁵.

Segons Laclau (2005:125), el populisme és una forma de construir una identitat popular, mitjançant la pràctica articulatòria populista. Cita: “Aquesta identitat popular s'ha de condensar al voltant de significants (paraules, imatges) que es refereixin a la cadena d'equivalències com a totalitat”. En aquest sentit, la identitat popular funciona com un significat tendencialment buit que condensa diferents demandes, que comparteixen entre elles un vincle negatiu inherent a l'enllaç equivalent, dintre d'un terreny social heterogeni.

D'aquesta manera el populisme construeix, mitjançant l'agrupació d'una sèrie de demandes fragmentades, *una cadena d'equivalències* que les homogeneïtzi, enllaçades mitjançant “punts nodals” d'identificació equivalents, per tal d'oposar-les a un sistema polític que no les satisfà. Laclau (2005:107) afirma que, en conseqüència, “tota identitat social es construïda en un punt d'encontre de l'equivalència i la diferència.”

Un altre concepte a tenir en compte és el de *significant flotant*, que estan immersos dins de la cadena d'equivalències. Els *significants flotants* són *elements discursius “privilegiats”* (2005:107), ja que fixen parcialment el sentit de la cadena de significants, constituïts en l'interior d'una intertextualitat que va més enllà de la

²⁴ Aboy Carles, Gerardo. *Populismo, regeneracionismo y democracia*. 2010, vol.15, n.1 [En línia]. Disponible a http://www.scielo.org.ar/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1851-96012010000100001&lng=es&nrm=iso. ISSN 1851-9601

²⁵ Fragment textual recuperat del TFG de Miquel Moreno. (2014). *L'emergència d'un nou populisme espanyol: Anàlisi del discurs de Pablo Iglesias i Podemos durant la campanya electoral de les eleccions europees del 25 de Maig de 2014*.

mateixa categoria de significant. Aquests significants flotants engloben lluites polítiques i semàntiques per fer hegemònic un determinat espai polític discursiu.

Un bon exemple que ens dóna Laclau (2005:127) per entendre la construcció d'aquesta *cadena d'equivalències* i el paper crucial que tenen els *significants buits* a l'hora de construir una identitat popular, el trobem en la Revolució Russa: "tots els antagonismes de la societat russa es condensaven en la unitat ruptural al voltant de les demandes *pa, pau i terra*. El moment de vacuïtat és decisiu en aquesta cadena, és a dir, sense termes com *justícia, llibertat*, etc, investits dins d'aquestes demandes, aquestes haurien quedat tancades dintre del seu particularisme; però a causa del caràcter radical d'aquesta investidura, la vacuïtat de la *justícia* i la *llibertat* van ser transmeses a les demandes, que es varen convertir des de llavors en els *noms* d'una universalitat que transcendeix dels seus continguts reals. Ara bé, *pau, pa i terra* no són el denominador comú de totes les demandes socials russes de 1917, però en tots els processos de sobredeterminació, greuges que no tenen res a veure amb aquestes tres demandes s'expressaven a través d'elles."

Laclau (2005:127) també creu que quan més heterogènies aconseguixin ser aquestes demandes socials, el discurs que les proveeix d'una superfície d'inscripció serà menys capaç d'apel·lar al marc diferencial comú d'una situació local concreta. Per tant, els significants buits són un espècie de significants sense significat que, inscrites en moments de canvi polític i de construcció d'identitat popular, juguen un paper clau en la configuració d'una nova *hegemonia política*²⁶.

3.4 El moment populista: Causes i conseqüències

Chantal Mouffe²⁷, creu que l'èxit de les formacions populistes d'Europa respon a "l'expressió d'una crisi de la política democràtica-liberal". Això seria degut a la convergència de varis fenòmens que han afectat directament a la manera d'exercir la democràcia.

El primer fenomen té a veure amb la post-política, en el desdibuixament de les fronteres polítiques entre dreta i esquerra. Com a resultat d'això, s'establí un consens entre els partits de centre-dreta i centre-esquerra, sota la idea de que no hi havia una alternativa a la globalització neoliberal. Aquest *moment neoliberal*, és a dir, la forma de regulació del capitalisme en la qual el paper del capital financer és central, s'enceta des de l'adhesió dels laboristes britànics al socioliberalisme amb

²⁶ Mouffe, Chantal. *Hegemonía, política e ideología*. Julio Labastida (coordinador), Laclau, E., Arico, J., de Ipola, E., Mouffe, Ch., Paramio, L., i altres, *Hegemonía y alternativas políticas en América Latina* (Seminario de Morelia 1980), Siglo XXI, México, 1985. pàg. 137

²⁷ Mouffe, Chantal, *El momento populista*, Open Democracy (21.11.2016) [En línia] Disponible a <https://www.opendemocracy.net/democraciaabierto/chantal-mouffe/populist-moment>

Tony Blair, extensible a altres partits socialdemòcrates europeus com a Espanya o a França.

Com a conseqüència d'aquesta hegemonia neoliberal, el paper dels parlaments i institucions que permetien als ciutadans influir en la decisió de la política es va reduir dràsticament i "l'ideal democràtic" va anar essent abandonat per molta gent. Com a conseqüència d'aquest context, es produeix un progressiu desencís amb la política, la classe política i amb el funcionament de la democràcia i dels sistemes de partits, que creix amb força a partir dels anys 90²⁸ i s'agreuja encara més amb la Gran Recessió econòmica europea de 2008.

Cada vegada, a l'expressió democràtica, li costa més trobar els canals d'expressió dintre dels marcs tradicionals polítics. En aquest article Mouffe afirma que "el *demos*, representat pel poble sobirà, ha estat declarat *categoria zombi* i és per això que avui vivim en societats post-democràtiques". És a dir, "el poble" sent que ja no té poder de decisió, que els governants li han donat l'esquena.

La conseqüència directe de la post-política i la post-democràcia, és la profunda crisi de la socialdemocràcia a Europa. La democràcia representativa basada en els partits de masses que va portar a l'ampliació del sufragi.

Una altra conseqüència directa d'aquestes dues crisis de valors és la crisi de la UE, basada en la idea d'un projecte europeu basat en un projecte d'estats-nació. L'auge de partits euroescèptics o el Brexit posen de manifest que molts ciutadans europeus volen reiniciar de nou aquest projecte sota uns altres principis o directament trencar-lo. Proposo anomenar aquest concepte com a Post-Europa.

Europa és un tema clau per al discurs populista. El destacat rèdit electoral de l'extrema dreta a escala local i nacional europea, es tradueix en una presència cada cop més significativa d'aquest fenomen al plenari del Parlament Europeu. L'euroescepticisme és un fenomen en sí mateix i està estretament relacionat amb els moviments d'extrema dreta: Europa és un dels temes estrella dels discursos populistes, tant de dretes com d'esquerres.

"Aquesta falta de seguretat en el model europeu és la clau del creixement de l'extrema dreta. A mesura que noten els efectes de la globalització, els europeus, cada vegada més envellits, són més receptius als missatges populistes d'extrema dreta" (Cruanyes, 2013:106).

²⁸ Mair, Peter. (2013) *Ruling the Void. The Hollowing of Western Democracy*. New Left Books. pàg 61-62

L'euroescepticisme cotitza a l'alça i està ben present en tots els països europeus, on el percentatge de vot a partits populistes en les eleccions europees ha crescut ininterrompudament des de l'any 1979.

Aquesta taula elaborada per Mair²⁹ (2013:121) il·lustra l'ascens dels partits populistes en l'esfera de l'Europa Occidental des de la dècada dels 80 fins a l'any 2010. Es pot veure la progressió ascendent dels populismes. He afegit les dades de les darreres eleccions europees, on els partits euroescèptics van millorar notablement el seu suport electoral respecte a les anteriors eleccions europees.

	1979	1984	1989	1994	1999	2004	2009	2014
<i>Dinamarca</i>	21	20,8	18,9	25,5	29,2	21,1	24,8	35,6
<i>Finlàndia</i>	-	-	-	0,7(a)	0,8	0,5	9,8	12,9
França	1,3	11	11,7	10,5	5,7	9,8	6,3	24,8
Grècia	0(b)	0	0	0	1,2	4.1	7.1	12,7
<i>Irlanda</i>	0	4,9	2,3	2,9	6.3	11,1	11,2	17,6
Itàlia	0	0	1,8	6,6	6,1	5,7	11	32,5
Espanya	0	0	0	0	0	0	0	0

²⁹ Notes: Taula parcial extreta del llibre *Gobernando el vacío* de Peter Mair i ampliada amb les dades de les eleccions europees de 2014.

En negreta, els millors resultats electorals dels populistes de cada estat membre. Les xifres en cursiva, indiquen els països en què no s'inclouen països de dreta radical.

(a) Les eleccions se celebraren el 1996, després que el país va ingressar a la UE el 1995

(b) Les eleccions se celebraren el 1981, després que el país va ingressar a la UE aquell mateix any.

(c) Les eleccions se celebraren el 1995, després que el país va ingressar a la UE aquell mateix any.

Suècia	-	-	-	0(c)	0,3	1,1	3,3	9,9
Regne Unit	0	0	0	1,2	7,5	21,1	22,7	30

Lochocki³⁰ va observar com “diferents estudis han identificat dos components comuns que conformen els “programes populistes de dretes” per apel·lar als seus votants. Ofereixen una agenda de neonacionalisme, combinada amb l'oportunitat d'emetre un vot de protesta i insatisfacció general amb la classe política. Per tant els seus programes combinen “neonacionalisme” amb “antielitisme, per a la nació, contra la classe política (Lochocki, 2014). Per fer-ho, culpen als partits tradicionals, als quals descriuen com a partits reacis a qualsevol canvi social -com a conseqüència de la globalització-.

Lochocki també creu que, per aquesta tipologia de partits, les principals amenaces estan generalment simbolitzades per la immigració i el multiculturalisme, més que per la influència de la dimensió de la Unió Europea sobre la vida diària (Ivarsflaten 2008; Arzheimer 2009; Ellinas 2010; Yilmaz 2012).

Tal i com s'apunta des de la Fundació Carulla (2017), altres causes de fons que afavoreixen l'auge de partits populistes a Occident es troben en la globalització i la crisi econòmica, en la por a la pèrdua d'expectatives WASP (White, Anglo-Saxon, Protestant) i en una crisi dels valors comunitaris arran del procés de globalització.

Com apunta Mair (2013:6) des de la caiguda del bloc comunista, progressivament els partits antisistema de l'esquerra han tendit a moderar-se o desaparèixer i, per tant, “més o menys tots els partits d'Europa occidental s'han integrat en l'escena política oficial i s'han tornat *salonfähig* (respectables) d'una forma que hauria estat impensable als anys 50 o 60. Per tant, en la política electoral ja només s'ofereix l'alternativa democràtica”. Paral·lelament l'hegemonia mundial del sistema capitalisme i la democràcia va portar a F. Fukuyama a parlar “del final de la història”, com una època en què, un cop suprimit el conflicte ideològic, l'extensió de la democràcia i el sistema populista s'aniria realitzant sense conflictes reals forts. Però les greus crisis econòmiques cícliques del sistema capitalista, la profunda crisi de la socialdemocràcia i l'auge dels partits populistes, invaliden aquesta visió.

³⁰ Lochocki, Timo, *The unstoppable far right: How established parties' communication and media reporting of European affairs affect the electoral advances of rightpopulist parties*; The German Marshall Fund of the United States; (09.4.2014). [En línia] Disponible a <http://brussels.gmfus.org/publications/unstoppable-far-right>

Els populismes representen un desafiament en tota regla a l'Estat liberal. Amb la seva estratègia de construir el seu discurs a través de la dicotomia del camp polític entre dos camps irreconciliables dividits per un eix entre una majoria exclosa, el poble, i una minoria privilegiada, l'elit/oligarquia, alteren el funcionament del parlamentarisme de les democràcies socioliberalis tal i com les enteníem. Mitjançant aquest antagonisme, els populismes s'aprofiten de la clivella que sorgeix com a conseqüència del procés de la globalització: la dels guanyadors i els perdedors de la globalització.

En els "moments populistes" la *cleaveage* esquerra-dreta es desdibuixa i una altra línia de conflicte passa a ser la dominant: la que separa els guanyadors i els perdedors de la globalització.

Els partits populistes són plenament conscients dels avantatges que els suposa incorporar aquesta lògica per tal d'ampliar la seva bossa de votants potencials. És a dir, en comptes de lluitar únicament per l'eix esquerra-dreta tradicional de la clivella, l'estratègia populista permet ampliar aquest espai polític al superposar aquesta nova clivella en l'equació de l'espectre ideològic: els de dalt, entès com les elits polítiques i financeres, versus els de baix, entès com el poble.

Prova d'aquesta consciència són les recents declaracions abans de la primera volta de les presidencials franceses³¹ de Gaëtan Dussausaye, cap de les joventuts del FN i membre del comitè de campanya de Le Pen en les últimes eleccions presidencials, en les quals afirma que "la divisió entre l'esquerra i la dreta és una cosa del passat, la nova dimensió està entre els globalitzadors i els patriotes".

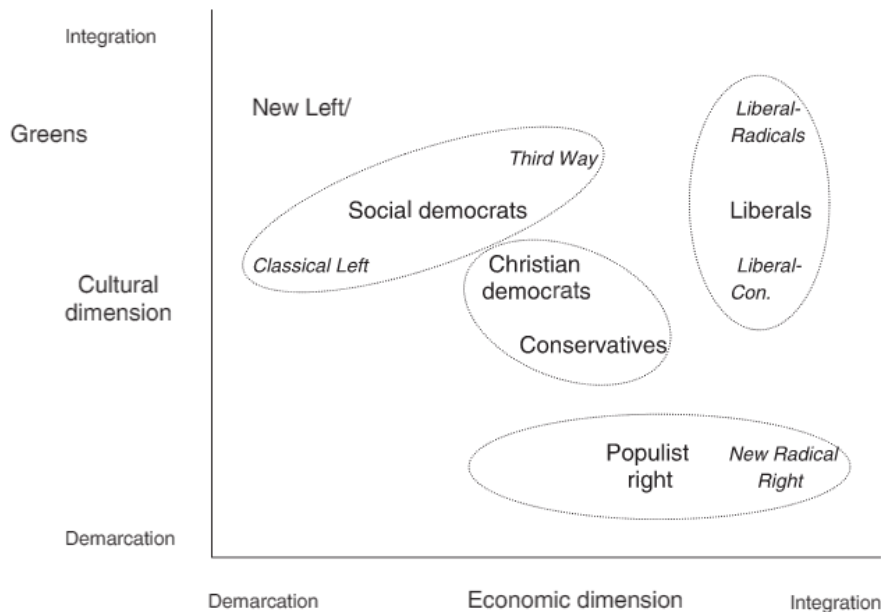
Aquesta nova clivella és la que ha fet possible que una proporció considerable dels vots del FN provenguin de votants que van pertànyer abans a l'electorat de l'esquerra clàssica, especialment d'antics votants del Partit Comunista Francès.

"La necessitat ontològica d'expressar la divisió social va ser més forta que la seva adhesió òntica a un discurs de l'esquerra. Això es va traduir en un moviment considerable dels que van ser votants comunistes del FN" (Laclau, 2005:116).

En el següent gràfic, disponible al treball realitzat per Kriesi, H. (ed) (2006): *Globalization and the transformation of the national political space: Six European countries compared*, mostra el posicionament esperat de les famílies polítiques per

³¹ Meseguer, Marina, *La apuesta patriótica de Marine Le Pen*, (26.04.2017). La Vanguardia. [En línia] Disponible a <http://www.lavanguardia.com/internacional/20170426/422038888846/apuesta-le-pen-votos-melenchon.html>

la nova clivella de perdedors i guanyadors de la globalització, que emergeix com a conseqüència del procés de globalització³².

Font: Kriesi, H. (ed) (2006): *Globalization and the transformation of the national political space: Six European countries compared*. *European Journal of Political Research*.

Ara bé, qui són els guanyadors i els perdedors del procés de globalització?

Branko Milanović³³ sosté que els perdedors de la globalització són votants de classe mitja i baixa que veuen com els seus ingressos estan estancats i, a més, estan convençuts de que els seus fills viuran pitjor que ells. En general es tracta de treballadors poc qualificats que no s'estan podent adaptar a la nova realitat econòmica i tecnològica global i que, al perdre els treballs per la deslocalització i la competència dels productes de països amb salaris baixos i veient com l'Estat del Benestar no els ajuda prou, opten per a qui els promet tancar les fronteres.

De fet, segons una enquesta realitzada l'any 2006, recollida pel sociòleg Emmanuel Todd a *Després de la democràcia*, el 53% dels europeus són partidaris del proteccionisme. A més, els més favorables són els qui tenen entre 18 i 24 anys (el 67% enfront el 18%) i els obrers (el 63% en contra del 19%). "De tots els segments

³² Kriesi, H. (ed) (2006): *Globalization and the transformation of the national political space: Six European countries compared*. *European Journal of Political Research*, núm. 45, pàg. 921-956

³³ Milanović, Branko. *Global Inequality, A New Approach for the Age of Globalization*. Harvard University Press (2016)

de població, només els executius i professionals liberals d'alt nivell es mostraven favorables al lliure comerç, i encara per poc marge de diferència (45%-43%)”³⁴.

Conscients de la nostàlgia del passat dels perdedors de la globalització, els partits populistes adopten postures i lideratges romàntics, que busquen restaurar un passat idealitzat, apel·lant a la part emotiva dels receptors, en detriment de la racionalitat. En general, els populismes solen proposar una resposta que agrada a la població, prometent un estat proteccionista, nacionalista i de resistència a qualsevol canvi enfront del “procés salvatge globalitzador”. Aquest missatge cobra sentit quan qui l’escolta és un obrer damnificat a causa de la deslocalització de la seva empresa.

Les conclusions de Nonna Mayer³⁵, apunten en la mateixa direcció, afirmant que aquest fenomen també es va observar en les eleccions presidencials del 2012, on “els obrers que votaven per Marine Le Pen no eren obrers qualsevols. Els més pobres tendien a l’abstenció, però aquells que tenien una petita qualificació o un salari més o menys correcte, que havien comprat una casa i fins i tot un cotxe, són els qui més votaven pel Front Nacional.”

Són els perdedors del neoliberalisme actual. Els perdedors de la situació econòmica arran del procés de globalització. Els populismes interpel·len a la “gent”, el populisme crea una nova imatge de “la gent” i del “poble”, prometent l’apoderament “dels de baix”.

3.5 El Front National. Bases teòriques i referents

França és un dels països que des de més antic planta cara al creixement de l’extrema dreta i a l’estratègia populista, tan de dretes com d’esquerres i tant en l’escenari electoral com en el terreny de les idees. El FN és el partit que més crida l’atenció.

El Front Nacional el va fundar el 5 d’octubre de 1972 Jean-Marie Le Pen, pare de l’actual líder del partit. Va néixer com un partit inicialment marginal i, actualment, s’ha convertit en un partit protagonista del sistema de partits francès. En l’actualitat, el FN és el principal nou partit d’extrema dreta francès i el principal partit de l’oposició després de quedar en segon lloc en les eleccions presidencials franceses de 2017.

³⁴ Estadística disponible a Cruanyes, Toni. 2012. *Un antídoto contra l’extrema dreta*. Barcelona, Edicions Tres i Quatre, pàg. 74

³⁵ Entrevista de Nicolas Tomás a Nonna Mayer, *El votant del FN no se sent defensat ni per la dreta ni per l’esquerre*, El Temps, (13.03.2017). [En línia] Disponible a <https://www.eltiempo.cat/article/1063/nonna-mayer-el-votant-del-front-nacional-no-se-sent-defensat-ni-per-la-dreta-ni-per-lesquerra/>

El FN és definit per a molts analistes com un partit ultranacionalista, populista, euroescèptic, ultraconservador, xenòfob i proteccionista.

Les bases teòriques del partit s'han emmirallat, des dels seus inicis, en el pensament del nacionalisme integral francès, en referents intel·lectuals com Maurice Barrès y Charles Maurras³⁶.

Maurras (1959:238) defineix *nació*, com un “sindicat de famílies, compost per la història i la geografia”, una entitat viva, orgànica, natural, destinada a perpetuar-se en el futur pel cim dels individus i dels fraccionaments en què es trobava dividit el conjunt social.³⁷

Segons Florent Gougou³⁸ “França no ha assistit tant a una mutació de l'electorat com a la configuració d'una tendència de llarga duració iniciada amb la eclosió del FN, en les eleccions europees de 1984, en les quals va obtenir l'11% dels sufragis. El vot obrer a aquest partit mostra un increment pràcticament continu a les successives eleccions presidencials celebrades des de llavors: 17,6% el 1988; 21,1% el 1995; 25,6% l'any 2002; 15,6% el 2007; 30,9% el 2012.”

Segons Gougou, la irrupció institucional del FN va iniciar un realineament de l'electorat obrer cap a l'extrema dreta i va conformar una dinàmica de creixement progressiu, que ha conegut una renovació generacional. Un fenomen que Pascal Pierrenau³⁹ encertadament va anomenat “gaucho-lepénisme”, és a dir, esquerra-lepenisme.

Nonna Mayer⁴⁰ afirma que la majoria de votants del FN culpen de la seva situació la immigració i la globalització, que identifiquen amb freqüència amb el projecte de la Unió Europea: “Ho veuen com una amenaça econòmica, cultural i política. És a dir, ens roben els llocs de treball, la identitat i l'Estat-nació”.

Tots aquests ingredients del context francès, com la incorporació del discurs nacional-populista adoptat pel FN, especialment des del relleu de Marine Le Pen, i

³⁶ Houchard, Béatrice, *À quelle école de pensée se rattachent, selon vous, les propos de Marine Le Pen sur l'environnement*, l'Opinion, (07.2.2017). [En línia] Disponible a <http://www.lopinion.fr/edition/politique/l-environnement-marine-pen-puise-chez-barres-maurras-119916?0>

³⁷ Maurras, C, 1959. “Realités”, a *Oeuvres capitales*, t. II, París, pàgs. 238-239

³⁸ VV. AA., *Les faux-semblants du Front national*, Sciences-Po, París 2015

³⁹ Pascal Perrineau, *Le symptôme Le Pen*, Fayard 1997

⁴⁰ Entrevista de Nicolas Tomás a Nonna Mayer, *El votant del FN no se sent defensat ni per la dreta ni per l'esquerra*, El Temps, (13.03.2017). [En línia] Disponible a <https://www.eltamps.cat/article/1063/nonna-mayer-el-votant-del-front-nacional-no-se-sent-defensat-ni-per-la-dreta-ni-per-l-esquerra/>

juntament amb el seu lideratge carismàtic i la seva estratègia de *desdemonització*⁴¹ del partit exitosa, és allò que explica que feus francesos tradicionalment comunistes hagin passat a votar a un nou partit d'extrema-dreta.

Com apunta Laclau⁴², el cas del FN francès ha seguit lògiques profundament atípiques. Varis treballs han demostrat que una proporció considerable dels vots del FN provenen de votants que van pertànyer abans a l'electorat de l'esquerra clàssica, especialment al Partit Comunista. Aquest autor pensa que l'actual ressorgiment del populisme de dretes a Europa pot explicar-se seguint uns paràmetres similars.

4. Metodologia

Per tal d'analitzar el discurs del FN i de la FI prestaré especial atenció a com es construeixen els tres moviments característics del discurs populista: l'emergència del “nosaltres”, la definició del “ells” i “l'horitzó de canvi”.

En negreta es marcaran els actors que formen part del “concepte d'identitat popular” d'aquests dos partits.

El context metodològic se centrarà bàsicament en dos mítings pronunciats pels líders del FN i de la FI, durant la precampanya de la 1a volta de les eleccions presidencials franceses de 2017. També analitzaré diferents declaracions i entrevistes públiques de Marine Le Pen i Jean-Luc Mélenchon per tal d'ampliar la base comparativa.

4.1 Anàlisi del discurs del FN

El míting del FN analitzat en aquest treball el va pronunciar Marine Le Pen l'11 de març de 2017 a Châteauroux, una ciutat d'uns 45.000 habitants, situada a la regió de Centre Val-De Loire, en el departament rural francès d'Indre. Va ser un discurs de precampanya en la primera volta de les eleccions presidencials franceses de 2017, el va pronunciar davant unes 2.000 persones i va durar uns 45 minuts.

En aquest discurs Le Pen descriu la seva visió d'un país “segrestat pel sistema”, encarnat pels seus dos representants principals, François Fillon i Emmanuel

⁴¹ Soudais, Michel (15.02.2017) “Dédiabolisation du FN : Un simple changement de costume”. Politis. Disponible a <https://www.politis.fr/articles/2017/02/dediabolisation-du-fn-un-simple-changement-de-costume-36330/>

⁴² Laclau, Ernesto. 2005. *La Razón Populista*. Ciudad Autónoma de Buenos Aires, Fondo de Cultura Económica, pàg. 115

Macron. La líder del FN va destacar, especialment, la necessitat de reduir la immigració i pujar com a mínim un 2% del PIB nacional a la cartera de defensa. També va repetir la seva proposta estrella d'abandonar l'euro però no va mencionar un possible retorn al franc.

En aquest discurs es pot apreciar nítidament com el “nosaltres” del FN és el “poble francès” i el contraposa a les “elits autoproclamades”, explícitament. I no només això, sinó que ho proposa com un referèndum entre la defensa dels “seus interessos” i la defensa dels “nostres” interessos:

*(...) Aquesta elecció és un referèndum: a favor o contra **França**. Un referèndum contra les mentides de les elits autoproclamades per una banda, i el sentit comú i les legítimes ambicions del **poble francès** per l'altra; un referèndum entre la defensa dels seus interessos i la defensa dels vostres interessos. Un referèndum entre, per un costat, **el camí nacional**, i per l'altre, la globalització salvatge. No us confoneu, aquesta és l'elecció fonamental.*

En aquest punt, també és necessari recuperar les declaracions abans de la primera volta de les presidencials franceses⁴³ de Gaëtan Dussausaye, membre del comitè de campanya de Le Pen en les últimes eleccions presidencials, en les quals afirma que “la divisió entre l'esquerra i la dreta és una cosa del passat, la nova dimensió està entre els globalitzadors i els patriotes”.

En aquests dos pols, el FN, mira de dibuixar una sèrie de similituds entre diferents demandes mitjançant una cadena d'equivalències, enllaçades per diferents demandes i significants buits. En un dels primers mítings de precampanya a Lió del 4 de febrer⁴⁴, Le Pen ja va denunciar “dos totalitarismes”, la globalització i l'islamisme, els quals volen “subjugar França”. Així doncs “l'islamisme” o “l'islamització de França”, com ha afirmat en d'altres ocasions, els vincula pretesament amb el procés de globalització, el pol antagonista del “camí nacional” i del “poble francès”. En aquests *significants buits* són en el que es diferencien radicalment el discurs del FN i de la FI.

Així doncs, des del començament de la campanya fins a la finalització de les eleccions presidencials, l'estratègia del FN ha estat plantejar aquests comicis com

⁴³ Meseguer, Marina, *La apuesta patriótica de Marine Le Pen*. (26.04.2017). La Vanguardia. [En línia] Disponible a <http://www.lavanguardia.com/internacional/20170426/422038888846/apuesta-le-pen-votos-melenchon.html>

⁴⁴ Nossiter, Adam. *Marine Le Pen Echoes Trump's Bleak Populism in French Campaign Kickoff*, (05.02.2017). The New York Times. [En línia] Disponible a https://www.nytimes.com/2017/02/05/world/europe/marine-le-pen-trump-populism-france-election.html?_r=0

un referèndum entre aquests dos binomis: “el camí nacional” versus la “globalització salvatge”, el poble francès versus les elits autoproclamades.

Un referèndum en la qual Le Pen s’ha presentat i situat durant tota la campanya electoral com “la candidata del poble francès”. Una altra prova d’això és el seu primer discurs després de guanyar la primera volta de les eleccions presidencials:

*“És el moment d’alliberar el poble francès de l’arrogància dels que volen dictar la seva conducta. Doncs sí, sóc la **candidata del poble**.”*

D’aquesta manera Marine Le Pen es presentava com la “candidata del poble” en la segona volta i titllava al seus contrincant Macron com a titella dels lobbys i dels banquers i l’acusava de formar part de les elits corruptes i globalitzadores mundials.

La seguretat és la clau de l’èxit de la seva “estratègia populista de dretes”⁴⁵. Tots els elements es cohesionen en un concepte central, el de “seguretat”, que és la clau d’aquest tipus de discurs populista, en el qual s’emparen, i recullen velles variables del moviment, com l’èmfasi “antiestablishment”, la lluita contra els poderosos, l’acció reactiva de la defensa d’elements tradicionals, culturals i materials que es perceben en risc, així com la insistència en un canvi econòmic articulats a través d’una nova acció de l’Estat que protegeixi a la “gent comú” en lloc de les elits. L’estratègia del populisme de dretes és activar i actuar sobre aquestes pors i inseguretats i fer aflorar contravalors com el racisme, la xenofòbia o la misogínia mitjançant les cadenes d’equivalència que proposa Ernesto Laclau.

En el míting analitzat fa una clara apel·lació a la seguretat i l’exaltació a les forces de seguretat i a l’autoritat pública, i les subordina a la missió de “restablir l’ordre republicà”.

*Penso restablir l’ordre republicà. I ho faré, en primer lloc, a través de la reafirmació de l’autoritat pública. Donarem instruccions clares a les **forces de seguretat** perquè reprimeixin totes les violències i que la llei pugui aplicar-se a tot arreu. Per suposat, que perquè totes aquestes consignes puguin aplicar-se, farà falta restablir en la **seva integritat els mitjans de la policia, la gendarmeria, els serveis d’investigació de l’exèrcit**, que han estat suprimits pels governs precedents. (...)*

És evident que Marine Le Pen ha canviat bona part del discurs tradicional del FN, de retòrica antisemita, representat pel seu pare, i s’ha inspirat amb altres partits de retòrica populista, com l’SVP suís o en el Partit de la Llibertat holandès, des de que va agafar les regnes del partit l’any 2011.

⁴⁵ Hernández, Esteban (ed). 2017. El porqué de los populismos. Un análisis del auge populista de derecha e izquierda a ambos lados del Atlántico. Barcelona, Deusto, pàg. 104-105

Marine Le Pen s'ha desposseït del seu cognom en els cartells electorals⁴⁶, perquè li sembla que està ancorat en el passat. Amagar el seu cognom forma part de l'estratègia de *desdimonització* del partit. Desmarcar-se de les declaracions racistes del seu pare ha estat part d'aquesta estratègia. A més, el FN nega ser un partit d'extrema dreta.

Cal esmentar que el logotip del FN és una flama tricolor, amb els colors de la bandera de França. El logotip del partit està inspirat amb el del Movimento Social Italiano, un partit italià de caràcter feixista que formava part dels esquadrons de Mussolini.

En canvi, el logotip d'aquesta campanya electoral de Marine Le Pen⁴⁷ és una rosa, un símbol socialista. Però és una rosa blava i sense espines. Per tant, el FN també incorpora elements de l'esquerra clàssica en el simbolisme del partit, que posteriorment es barreja amb altres elements característics de la dreta, com el color blau de la rosa. Ho interpreto com un rebuig a situar-se en la clivella esquerra-dreta tradicional, el rebuig d'adoptar una simbologia únicament de dretes o d'esquerres. Aquest canvi de simbologia té a veure clarament amb la *desdimonització* del partit.

Marine Le Pen ha canviat els discursos racistes per una qüestió del “nosaltres” i l’ “ells” cap a una cultura molt concreta, l'islam. Le Pen ha atiat la islamofòbia, aprofitant que el tema de l'integrisme islàmic està en el punt de mira. El relat islamòfob es basa, a grans trets, en dir que “l'islam és una cultura totalment diferent, amb la qual, el poble francès mai s'hi podrà entendre” i que, a més, vol envair. En aquest “ells”, també s'inclouen els immigrants que tal com va dir a Europe 1 sobre Macron: “En realitat, la seva línia de conducta, el seu projecte, és lluitar contra el Front National, no pas lluitar contra l'atur, la precarietat, la immigració i la seguretat”. Macron, està “obsessionat” en combatre el FN, que segons Le Pen, és el partit representant del poble.

Com que parteix d'aquesta lògica, l'eslògan polític d'aquesta campanya presidencial ha estat *Au nom du peuple*, és a dir, “En nom del poble”, sempre present en tots els seus mítings. Aquest “poble” a què fa referència, és el poble francès, del qual queda exclosa la cultura musulmana “perquè és una cultura completament diferent”, i tal com ha dit en repetides ocasions, perquè “volen islamitzar el país i la cultura francesa”, correlacionant-ho més d'algun cop amb el terrorisme yihadista. En algun dels seus mítings s'ha pogut escoltar: “El vostre treball l'han donat als immigrants que no paguen impostos, no parlen el vostre idioma i a més, generen violència social”.⁴⁸

⁴⁶ Es pot observar en els annexos.

⁴⁷ Disponible als annexos.

⁴⁸ Font: Hernández, Esteban (ed). 2017. El porqué de los populismos. Un análisis del auge populista de derecha e izquierda a ambos lados del Atlántico. Barcelona, Deusto, pàg. 142

Marine Le Pen ha actualitzat el discurs racista i antisemita del seu pare, amb un enfocament nacionalista i contrari als 'regionalismes', a la immigració, al sistema polític i a la corrupció⁴⁹. La seva estratègia discursiva ha estat la de rebutjar l'antisemitisme característic del seu pare i centrar-se en el discurs islamòfob.

Es parla d'una dualitat en el discurs del FN: el discurs del FN del Sud, que respon a les aspiracions de la gent gran, temerosa cap a la immigració jove, i el discurs del FN del Nord, molt atractiu en feus postindustrials. En ambdós discursos atribueix "el procés de globalització salvatge" com un dels grans responsables, tant en la deslocalització d'empreses com en l'entrada massiva de fluxos migratoris al país.

Un "procés salvatge de globalització mundial" al qual estableix un vincle causal, el subordina, amb el "procés d'uropeïtzació de França", procés aliat de la globalització. L'uropeïtzació del país ha tingut com a resultat la implementació de polítiques d'austeritat i ha minvat la independència de la sobirania nacional de l'Estat francès. Com a solució, proposa un referèndum sobre la permanència de França a la Unió Europea i una "economia patriòtica construïda a base de mesures proteccionistes".

Un dels temes estrella del FN és l'euroescepticisme. És una retòrica constant en el discurs del FN. El 7 de Maig en una entrevista publicada a *Le Parisien*⁵⁰, Le Pen va afirmar que "l'euro està mort" i va explicar la seva controvertida promesa electoral de la cohabitació de divises: "hi haurà una moneda per les transaccions nacionals i una altra per a les grans empreses que es dediquin al comerç internacional."

També declarà que si accedís al poder, la seva voluntat és "negociar amb la UE la recuperació de les quatre sobiranes essencials: el territori, la llei, l'economia i la moneda". En aquesta entrevista també va afirmar "que l'euro és el gran responsable dels desocupats en massa" i que aquesta moneda "no ha estat adaptada a l'economia francesa".

Marine Le Pen també és conscient que molts dels seus votants són antics votants comunistes. Per això ha canviat el focus de les seves reivindicacions, canviant l'eix capital-treball per posar el focus en la nació francesa: ser o no ser patriota francès.

⁴⁹ Solano, Alexandre; Hakobyan, Seda, *Europa tremola per l'avanç de la nova extrema dreta*, VilaWeb, (12.02.2016). [En línia] Disponible a <http://www.vilaweb.cat/noticies/europa-tremola-davant-lavanç-de-la-nova-extrema-dreta/>

⁵⁰ Entrevista coordinada per Jannick Alimi, Olivier Beaumont, Valérie Hacot i Henri Vernet amb la col·laboració d'Élisabeth Kastler-Lescour. "EXCLUSIF VIDEOS. Marine Le Pen: Je ne veux pas le chaos", *Le Parisien*, (26.03.2016). [En línia] Disponible a <http://www.leparisien.fr/elections/presidentielle/video-marine-le-pen-je-ne-veux-pas-le-chaos-26-03-2017-6796257.php>

El conegut eslògan del FN és una declaració d'intencions: “Ni d'esquerres, ni de dretes, francesos”.

Això parteix dels preceptes que els obrers tenen un partit que els representa més enllà dels partits d'esquerres que mai han satisfet les seves necessitats. L'esquerra ha traït la nació francesa i dona facilitats als immigrants. La crisi econòmica i les mesures per fer-li front, han passat per sobre dels partits socialdemòcrates i les seves “lluïtes” històriques. El fet que el Partit Socialista francès hagi sigut el responsable de les mesures més dures d'austeritat, fet que contradeïa el programa polític d'Hollande que prometia protegir als treballadors.

Com a conseqüència d'aquest descontentament amb la socialdemocràcia tradicional francesa, i la desconfiança amb una dreta política, encapçalada per Les Republicaines, que no oferia respostes a les necessitats dels obrers, el Front National ha canviat la seva retòrica per acostar-se més a aquesta massa descontenta amb els partits d'esquerra tradicionals. L'alternativa de presentar-se com una persona que volia transmetre la veu dels interessos reals de la ciutadania francesa i els seus problemes, per tal de posar-hi solució, ha provocat que el FN s'hagi erigit com una alternativa per a molts obrers descontents amb els partits tradicionals que els representaven. Com s'ha dit en línies anteriors, el fet de no tenir un desgast institucional per errades polítiques, però tot i així existir a nivell departamental i municipal, ha generat que el FN sigui una alternativa, no només a nivell de reivindicació obrera, sinó també en contra de l'actual sistema francès.

L'actual sistema francès, com a sistema presidencial, que alguns titllen de superpresidencialista, no ha donat resposta a les necessitats de la nació francesa. L'any 1995, Jean Marie Le Pen, ja va proposar la necessitat d'establir la VI República. Disset anys més tard, el 2012, Mélenchon es va sumar a aquesta reivindicació i en les darreres eleccions presidencials el seu horitzó de canvi també ha estat la constitució d'una VI República, diferent de la V, però també diferent a la VI República que plantejava el patriarca dels Le Pen. Així doncs, des de l'any 1995 l'horitzó de canvi del FN és una VI República, amb el FN al capdavant de l'executiu.

Només hi ha una força que pot combatre al FN al seu terreny, el de la desil·lusió i la indignació. Aquest el cas de la France Insoumise, de la qual parlaré a continuació.

4.2 La reacció al Front National: La France Insoumise

Com explica Laclau (2005:115), tradicionalment a França ha existit un vot de protesta d'esquerra, principalment orientat cap al Partit Comunista⁵¹. Aquesta dinàmica complia el que Georges Lavau ha denominat com una “funció tribúncia”⁵² és a dir, ser la veu dels exclosos del sistema.

D'aquesta manera, clarament es feia l'intent de crear un *peuple de gauche* basat en la construcció d'una frontera política. Amb el col·lapse del comunisme i la formació d'un *establishment* de centre on el Partit Socialista i els seus associats es diferenciaven poc dels *gaullistes*, la divisió entre l'esquerra i la dreta es va desdibuixar cada vegada més. No obstant, la necessitat d'un vot radical i de protesta va continuar existint, i com els significants de l'esquerra havien abandonat el camp de la divisió social, aquest camp va ser ocupat pels significants de la dreta.

La FI és una reacció al FN perquè és el partit que diu als obrers que tradicionalment havien votat el PCF “que han de seguir votant als partits d'esquerra”, és el partit que vol capturar aquest vot de protesta d'esquerra dels exclosos del sistema. És el partit que vol tornar a ocupar el camp de la divisió social amb els significants d'esquerra. De fet, el propi nom és indicador de les seves aspiracions. De passar a ser “El Front de Gauche”, és a dir el Front d'Esqueres, reivindicant ser “l'esquerra i l'obrerisme de debò” a ser la “France Insoumise”, és a dir la França Insubmisa, directament apel·lant a la gent que es declara en rebel·lia.

La France Insoumise⁵³ és una plataforma política que neix al febrer de 2016 amb la intenció de promoure la candidatura de Jean-Luc Mélenchon a les eleccions presidencials de 2017 i de permetre l'aplicació del programa “L'Avenir en commun” (en català, “El Futur en comú”). Aquesta plataforma té l'objectiu explícit de ser un nou “front republicà” i, una vegada celebrades les eleccions, convocar una assemblea constituent encarregada de redactar la constitució d'una hipotètica VI República francesa.

Aquest moviment adopta “10 mesures emblématiques” i prioritàries, votades pels seus militants durant la convenció de Lille, per fer front a “4 urgències majors”: l'emergència democràtica, l'emergència social, l'emergència ecològica i la urgència geopolítica.

⁵¹ Laclau, Ernesto. 2005. *La Razón Populista*. Ciudad Autónoma de Buenos Aires, Fondo de Cultura Económica, pàg. 115

⁵² George Lavau, *À quoi sert le pcf*, Paris, Fayard, 1981.

⁵³ Programa France Insoumise. *Avenir en commun*. [En línia]. Disponible a <https://avenirencommun.fr/avenir-en-commun/>

El seu líder, Jean-Luc Mélenchon, era exsenador socialista francès i líder del Front de Gauche abans de presentar-se per France Insoumise. També és autor del llibre/manifest *Que se'n vagin tots!*

El mateix Mélenchon, va assistir a un debat amb Chantal Mouffe anomenat "*L' hora de la gent*"⁵⁴, on bàsicament es va reflexionar sobre la qüestió "què és la gent?". De fet, cal esmentar que la mateixa Mouffe va ser una de les seves partidàries oficials de la seva candidatura.

En aquest debat el líder de la FI reconeix que ha recollit i incorporat en el seu discurs les idees de l'Escola d'Essex, per tal de construir el *poble* a sí mateix com una categoria subjectiva, definint-se a sí mateix com a "nosaltres" i oposant-lo a un "ells" el "poble contra la oligarquia".

Mélenchon explica a Mouffe que ho fa perquè prové de la tradició filosòfica del materialisme històric i, com a conseqüència d'això, creu que la construcció de la seva teoria de revolució ciutadana, està basada principalment en la gent vista com una realitat física o material.

Mélenchon explica a Mouffe que "el veritable motiu pel qual "ha integrat aquesta idea en el seu discurs ha estat pel pes resultant de la història. "Perquè el que nosaltres (francesos) anomenavem *el poble* en el segle XVIII i durant la Revolució Francesa, no té res a veure amb el concepte de *poble* al qual ens referim a dia d'avui. Per què? Perquè alguns fets han passat, i jo vull retornar a aquest significat de poble i incorporar-lo al meu llibre, "*L'Any de la Gent*". Vaig donar-li una definició positiva de la gent, el que significa que no ho defineixo de la vella manera de concebre la gent, he donat la meua pròpia definició".

"La contradicció central és el sistema capitalista" li reconeix en un moment del debat.

(...) El capitalisme és un règim mort. Ell mata als explotadors i als explotats, tothom està en una cadira calenta. (...) Estem immersos en la sobirania del capital.

D'alguna manera Mélenchon reconeix a Chantal Mouffe que l'estratègia populista li permet superar algunes contradiccions del discurs marxista a través d'un conjunt de promeses difícils d'executar, però simbòliques i que tenen un alt poder emotiu.

La seva crítica a la socialdemocràcia és una constant del seu discurs. La seves paraules són especialment dures a l'hora de parlar dels partits socialdemòcrates europeus, els quals acusa de traïdors i de pallassos. En un tall del debat afirma:

⁵⁴ Chantal Mouffe and Jean-Luc Mélenchon: "*People's time*" (25.10.2016). [Vídeo] [En línia] Disponible a <https://www.youtube.com/watch?v=FtriFMxsOWw>

(...) Quan els treballadors estan supeditats al capital transnacional, la socialdemocràcia no funciona. La socialdemocràcia només funciona quan hi ha pactes entre la patronal, la qual té les seves mans ficades en el capital transnacional. (...) La socialdemocràcia fracassa des de la seva fundació per organitzar una relació antagònica entre treballadors i patronal. (...) Aquells que es fan dir governadors d'esquerres em fan riure. Tots ells. Són uns pallassos i uns traïdors. (...) Blair o Schröder varen ser directament corromputs.

La crítica també adopta un llenguatge gruixut quan parla de les multinacionals:

(...) Les multinacionals no obeeixen cap llei. En el terreny on es mouen són transnacionals. En altres paraules, els tribunals d'arbitratge es basen en disputes entre els rics i els poderosos perquè encara no tenen controlades les seves disputes entre ells."

En el seu discurs també he detectat un fort nacionalisme. Mélenchon afirma que utilitza aquesta retòrica per evitar que el FN es faci seu el concepte "pàtria" en el terreny electoral, és a dir, per no deixar-li el terreny lliure al FN en aquest camp.

Aquest nacionalisme francès es pot copsar en diversos moments del discurs, com per exemple:

*(...) **França mai és tan gran com quan es considera part de la humanitat universal.** No estem aquí per fer declaracions xovinistes, estem aquí per a pensar sobre nosaltres mateixos, sobre el nostre nivell cultural, educació i preparació (...) Estem aquí per **conèixer les nostres responsabilitats en relació a la humanitat universal.** No només com a francesos sinó com a éssers humans. (..) França, el país que va inventar la Declaració dels Drets Humans, França, el fill més gran de la seguretat social i de l'escola laica.*

(...) Som aquest gran país, amb tants poetes, escriptors, científics i medalles en tants d'altres camps. Hem guanyat més medalles en investigació que cap altre país. Els nostres centres de recerca són els millors centres de recerca del món.

La urgència de que "el poble" torni a recuperar el poder es pot copsar en aquest tall de l'entrevista:

És la vostra decisió. Vosaltres esteu a punt de decidir en un moment crucial. Ja hem perdut 10 anys! El segle XXI ja ha començat i encara estem utilitzant mecanismes intel·lectuals desfasats. Les nostres elits polítiques estan totes tallades per un mateix motlle, necessitem fer-los fora tan ràpid i tan silenciosament com sigui possible!!

I aquest procés està en la bona direcció! Està en la bona direcció durant aquesta campanya presidencial. Els candidats tenen tantes coses a amagar, que sembla que estan jugant a fet i amagar.

La FI no planteja la divisió del camp polític entorn d'uns eixos ideològics. Rebutja situar-se a l'esquerra perquè considera que ha estat denigrada pel PS i es situa en el bàndol de la "gent", en detriment de "tots aquells que formen part de l'oligarquia corrupta".

La definició del "nosaltres", del poble, és més oberta i inclusiva que la del FN. Això es pot copsar en les següents declaracions del líder de la FI al canal TF1⁵⁵, de cara a les eleccions legislatives del mes de juny, on va enviar un missatge als votants del FN per demanar-los del seu vot. Mélenchon els va invitar a "estar indignats però no essent feixistes" i invitant-los a reconsiderar que el problema "és el banquer, no l'immigrant".

D'alguna manera, es podria resumir la definició del "nosaltres" amb uns paràmetres similars als expressats en aquesta entrevista.

A més, quan Mélenchon parla del poble francès, incorpora a diversos moviments socials, als immigrants, etc. Col·lectius als quals el FN no fa referència quan construeix la identitat del "poble francès", ni els inclou com a marginats del sistema.

Mélenchon també predica una "assimilació republicana" del concepte de ciutadania. És a dir, la ciutadania es distingeix per la pràctica, i és per tots aquells que s'han educat i format en el sistema francès. Es pot observar en aquest tall del discurs:

L'educació consisteix en compartir coneixement. (...) Coneixement és la manera de ser totalment humà i de desenvolupar tots els nostres aspectes com a éssers humans. (Dirigint-se a Marine Le Pen) Com pots creure que prevenir que nens estrangers vagin a l'escola sigui una bona idea? Només la gent ignorant pot creure això! (...) Ella va dir que els estudiants haurien de dedicar un tant per cent del seu temps a aprendre la llengua francesa... Nosaltres podrem garantir accés gratuït a l'educació en tots els aspectes. (...) L'educació és una inversió i no una despesa.

Aquest posicionament pel "poble" antagònic a una "oligarquia corrupta" és també més elaborat, en el sentit de que s'anomenen explícitament molts més "enemics" que no en el cas del FN. L'"ells" de la FI en el míting analitzat es dirigeix als bancs, als

⁵⁵ Canal oficial de Jean-Luc Mélenchon. M. MACRON PRÉPARE UN COUP D'ÉTAT SOCIAL - Mélenchon. (06.06.2017). [Vídeo]. [En línia] Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=Pa0FnleAltM>

GAFAM's i a les multinacionals, com ja s'ha apuntat anteriorment. Mentre el FN acusa a les elits corruptes i globalitzadores en un sentit més ambigu, la FI intenta posar especial èmfasi en atacar les multinacionals i els bancs.

Qui es beneficia dels diners que nosaltres hem donat d'aquesta manera? He mirat a la llista i què he pogut veure? Bancs! Aquesta gent no té res a aprendre sobre l'art de robar a altres persones? És una bona qüestió! Encara estaven donant diners. Això és inacceptable!

(...) Vosaltres coneixeu els GAFAM's (Google, Apple, Facebook, Amazon, Microsoft)! Aquestes companyies són immorals! Destinen el seu temps a evitar impostos... Moltes d'aquestes companyies són antisocials

(...) Això permetrà a la gent carregar-se uns representants elegits des de l'oficina quan hagin recollit suficients firmes.

Per acabar, l'horitzó de canvi de la FI és la VI República Francesa. En el final del míting analitzat de la FI es pot veure quina visió en tenen:

*“Nosaltres votarem per abolir la monarquia presidencial, establim una **VI República diferent**, que s'ha d'escriure com una **assemblea constituent** i ratificada pels francesos per referèndum. Introduïrem **nous drets sagrats de llibertat individual** a la Constitució. Heu d'estar segurs de mantenir el vostre poder permanentment”.*

Així doncs, l'horitzó de canvi de la FI s'emmiralla en una hipotètica VI República, un dels principals objectius de la plataforma ciutadana des de la seva fundació.

5. Conclusions

Referent a la primera hipòtesi, com ja s'ha anat demostrant al llarg de l'apartat de l'anàlisi del discurs del FN, aquest partit segueix una estratègia populista i, en conseqüència, mira de reconstruir el terreny polític entorn la divisió de dos blocs que segueixen dos camps enfrontats: els “de baix”, el poble francès i “els de dalt”, una elit política i financera que va en contra dels interessos del poble.

El seu relat es basa en tres dicotomies fonamentals: poble/gent, enemic/heroi, passat/futur. Aquestes tres dicotomies creen un “nosaltres”, un “ells”, i un “horitzó de canvi” en el discurs dels partits que segueixen una estratègia populista.

Marine Le Pen és una “populista de dretes” que adopta missatges i retòriques pròpies de les esquerres.

Com assenyala Ramón Rallo⁵⁶, existeix una estratègia populista d'esquerres - populisme classista-, on l'antagonista són els rics: són ells els que han prosperat a costa d'empobrir els treballadors; en canvi, per a l'estratègia populista de dretes - populisme nacionalista-, l'antagonista són els estrangers: són tots aquells que s'infilten en el nostre país (immigració o importacions) per “arruïnar a les companyies de la pàtria, tot condemnant a l'atur als seus treballadors i a la ruïna els seus empresaris”

L'èxit discursiu de Marine Le Pen rau en la combinació d'aquestes dues estratègies populistes. Aquesta estratègia també explica el seu creixement des del *gaucho-lepenisme*⁵⁷, del realineament de l'electorat obrer cap a l'extrema dreta.

Aquesta estratègia populista seguida per Le Pen ha estat afavorida pel *moment populista* actual, al qual faig referència en la meva segona hipòtesis. És a dir, si ha existit una conjuntura favorable cap a aquest tipus d'estratègies.

Tal i com s'ha explicat en el marc teòric del treball, en aquest *moment populista*, el *clivage* esquerra-dreta tradicional es desdibuixa i emergeix amb força una nova *clivage*, la dels guanyadors i els perdedors de la globalització. Aquesta *clivage*, tal i com s'ha vist en el l'articulació del discurs del FN i la FI, permet contraposar “els de baix contra els de dalt”, “el poble contra l'establishment”, “els banquers contra els treballadors”, etc. Aquest *moment populista* és una conjuntura econòmica, social,

⁵⁶ Hernández, Esteban (ed). 2017. El porqué de los populismos. Un análisis del auge populista de derecha e izquierda a ambos lados del Atlántico. Barcelona, Deusto, pàg. 189-190

⁵⁷ Pascal Perrineau, *Le symptôme Le Pen*, Fayard 1997

etc, favorable a partits que adoptin l'estratègia populista en el seu discurs, per mirar de monopolitzar el vot de protesta cap als partits tradicionals.

Crec que existeix aquest *moment populista*, com a conseqüència que l'estructura social es descompon perquè existeix un procés de *desclassement*, és a dir, deixen d'haver-hi uns ancoratges sòlids per poder articular un discurs de què existeix una determinada classe social amb uns determinats interessos objectius. Aquest sentiment de pertinença a una classe social determinada cada cop més difús, provoca que actualment existeixi una conjuntura favorable per a l'estratègia populista.

A les eleccions presidencials franceses es donaren una sèrie d'ingredients excepcionals per investigar l'estratègia populista, com a conseqüència de la profunda crisi dels dos grans partits que s'havien alternat el poder durant la V República Francesa i en un context de fort desencantament amb els partits tradicionals. Varen provocar que la retòrica populista fos més competitiva.

Referent a la tercera hipòtesis, tot i que existeixen grans punts de convergència en l'articulació del discurs de caire populista entre el principal partit de nova extrema dreta francès, el FN, i el principal partit de nova esquerra francès, la France Insoumise, els significants de les seves propostes són la majoria de vegades radicalment oposats.

La principal característica comuna entre l'articulació del discurs de Le Pen i el de Mélenchon és que interpel·len a la "gent" i que el seu discurs va especialment dirigit als perdedors del neoliberalisme actual, que són els perdedors de la situació econòmica derivada del procés de globalització. L'estratègia populista permet als dos líders crear una nova imatge del que "som", a partir de l'apoderament "dels de baix". L'articulació de l'estratègia populista amb moltes característiques comunes. La retòrica patriòtica i l'antiglobalització són una característica comuna en el seu discurs, juntament amb un llenguatge directe, simple i sense matisos.

Ara bé, si els dos candidats volen consolidar un model proteccionista i retornar a l'Estat un paper central, en aquest sentit són extremadament coincident. Malgrat tot, el "nosaltres" i l'"ells" sobre qui forma part del "poble francès" és ben diferent. Mentre la FI està a favor de l'arribada de refugiats, el FN és partidari de l'expulsió dels immigrants irregulars.

És a dir, el "nosaltres" de la FI també parteix del "poble", però d'una manera molt més inclusiva. La definició del "nosaltres", del poble francès, és més oberta i inclusiva que la del FN, com es pot copsar en les següents declaracions del líder de

la FI⁵⁸, on Mélenchon va invitar a els votants del FN a “estar indignats però no sent feixistes” i invitant-los a reconsiderar que el problema “és el banquer, no l’immigrant”.

Això és així perquè Mélenchon parteix de la teoria marxista, on la lluita de classes és el nucli ideològic. Mélenchon fa predominar la classe social, on un obrer francès és més gual a un obrer immigrant, que no pas un banquer francès a un obrer francès, perquè pertanyen a diferents classes socials. Mentre que per Le Pen, el més important és “ser francès”, per Mélenchon, predomina ser de la mateixa classe social. La gran diferència és que Marine Le Pen rebutja la lluita de classes i canvia l’eix capital-treball per posar el focus en la pàtria francesa: en “ser francès o no ser-ho”.

Així doncs, després d’analitzar el discurs d’aquestes dues forces polítiques, valido aquesta tercera hipòtesis. La FI és la reacció al FN, en el sentit que és el partit que vol tornar a ocupar el camp de la divisió social amb els significants de l’esquerra, “usurpats” pels del FN, per tal de recuperar el tradicional vot de protesta d’esquerra capitalitzat antigament pel Partit Comunista Francès, i l’anomenada funció tribunícia⁵⁹, és a dir, ser la veu dels exclosos i indignats amb el sistema.

L’estratègia populista proclama que el “poble” ha de recuperar el control del seu destí. D’aquí la continua incidència en la importància del retorn a l’enfortiment de la sobirania nacional, una visió en la que es barreja l’estratègia projectiva amb una visió romàntica de l’Estat-Nació. En aquest sentit m’atreveixo a dir que els nous partits d’extrema dreta són l’últim reducte d’aquesta visió romàntica i tradicional de concebre l’Estat-Nació. En els discursos de Mélenchon també he detectat un fort nacionalisme i una certa por i resistència enfront dels canvis tecnològics fruit de la globalització.

Crec que l’estratègia populista ha estat una estratègia competitiva i efectiva per a Mélenchon en les eleccions presidencials franceses de 2017. L’adopció d’aquesta estratègia en l’articulació del seu discurs ha permès arribar a més votants i penetrar en més capes socials de la societat, en comptes de reduir-lo en el materialisme de l’estructura econòmica i la limitació per l’eix ideològic del discurs marxista. El populisme és una estratègia competitiva perquè es dúctil i transversal i aconsegueix captar vots tant de l’esquerra com de la dreta de l’espectre ideològic. L’estratègia és adaptativa i, gràcies a la seva ambigüitat característica, permet variar el rumb en funció de les necessitats del moment.

⁵⁸ Canal oficial de Jean-Luc Mélenchon. (06.06.2017). «M. MACRON PRÉPARE UN COUP D’ÉTAT SOCIAL» - Mélenchon. [Vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=Pa0FnleAltM>

⁵⁹ George Lavau, *À quoi sert le pcf*, Paris, Fayard, 1981.

No pensa el mateix Eric Fassin, sociòleg francès, que defensa en un article anomenat “La Stratégie du populisme” publicat a la revista francesa OBS⁶⁰, just després de la primera volta de les eleccions presidencials franceses, que l’estratègia populista seguida per Jean-Luc Mélenchon en les eleccions presidencials franceses “va ser un èxit i, alhora, també un fracàs”. El missatge del FN segons l’autor es podia resumir en “ni dreta ni esquerra, patriotisme”. Per la seva part, el missatge del candidat d’En Marche!, Emmanuel Macron, pretenia superar aquesta oposició. En canvi, Mélenchon va triar l’opció “d’unir la gent” mitjançant la imprecisió característica de l’estratègia populista, en comptes “d’unir a l’esquerra”.

Fassin creu que la FI hagués adoptat una estratègia més competitiva si Mélenchon hagués retornat a la lògica “d’aglutinar l’esquerra”, tal i com va fer el 2012 amb el Partit d’Esquerrres i el Front de Gauche. Segons el seu punt de vista, adoptar aquesta estratègia hauria afavorit als dos partits que van passar a la segona volta de les presidencials. Creu que si la FI hagués adoptat aquesta estratègia hagués tingut més possibilitats de passar a la segona volta de les eleccions presidencials franceses. I aquesta estratègia també hagués estat molt més efectiva en aquesta segona volta, en la qual els dos candidats vencedors s’haurien d’haver enfrontat contra l’electorat de “l’esquerra de l’esquerra”. Un espectre polític que va quedar orfe tant en la primera volta i, sobretot, en la segona de les eleccions presidencials.

Pel que fa als nous partits d’extrema dreta són partits romàntics i nostàlgics, en el sentit que estan venent un producte que ja no existeix, mitjançant una retòrica emotiva que evoca molts cops el receptor en un passat idealitzat. Són l’últim reducte del concepte d’Estat-nació tradicional.

També s’ha de tenir en consideració que un dels grans èxits dels nous partits d’extrema dreta és marcar l’agenda política. Pot existir el que Casals (2013b) anomena com la “presència absent de l’extrema dreta”, és a dir, “la capacitat de l’extrema dreta de ser absent a les institucions però que en el seu discurs hi sigui present. No es pot obviar que, malgrat la marginalitat institucional dels nous partits d’extrema dreta a alguns països, com ara Espanya, poden tenir un gran influència l’hora de marcar l’agenda política institucions.

La trampa dels nous partits d’extrema dreta està precisament en la seva tramposa articulació populista del discurs, creant falses dicotomies, com per exemple, el referèndum entre la globalització o la pàtria proposat pel FN les eleccions presidencials. De dibuixar respostes fàcils, com per exemple, “el camí nacional” proposat pel FN, per a respondre problemes complexos.

El discurs dels nous partits d’extrema dreta pretén donar resposta a demandes i denúncies ben reals, però ofereix solucions retrògrades, que van en contra dels

⁶⁰ Fassin, Eric. “La Stratégie du populisme” *L’OBS* (27.04.2017)

valors bàsics de la nostra societat i de les nostres arrels europees. Sobretot en contra de la igualtat de tothom davant la llei i el respecte cap a la diversitat.

Per tant, no s'ha de denigrar aquests partits acusant-los de populistes amb la intenció de banalitzar el seu discurs xenòfob. Per frenar l'avenç d'aquesta tipologia de partits és necessari explicar la lògica de l'estratègia populista que segueixen a l'hora d'articular el seu discurs, el qual incorpora problemes i pors ben reals de la societat, però cal denunciar les solucions errònies que ofereixen per a superar-los.

6. Referències bibliogràfiques

- Aboy Carles, Gerardo. *Populismo, regeneracionismo y democracia*. 2010, vol.15, n.1 [En línia]. Disponible a http://www.scielo.org.ar/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1851-96012010000100001&lng=es&nrm=iso. ISSN 1851-9601
- Amón, R. "Le Pen y Mélenchon, extremadamente iguales". *El País* (21.04.2017). [En línia] Disponible a http://internacional.elpais.com/internacional/2017/04/20/actualidad/149268093_1_179061.html
- *Anuari dels valors 2016: la via populista*. Fundació Carulla, (09.05.2017). [En línia] Disponible a <http://www.fundaciocarulla.cat/ca/anuari-dels-valors-2016>
- Biard, Benjamin, *Néo-populisme en démocratie : le cas du Front national de Marine Le Pen*, ISPOLE Working Paper, n° 8, Louvain-La-Neuve, Institut de Sciences Politiques Louvain-Europe, UCL. (2015).
- Casals, Xavier. *La nova ultradreta: de l'anticomunisme a l'antiglobalització*. pàg.70. Revista de la Coordinadora Catalana de Fundacions, núm 30. (2010). [En línia] Disponible a <http://www.ccfundacions.cat/sites/ccfundacions/files/uploads/publicacions/globalizacion.pdf>
- Casals, Xavier. *L'entrevista del 324*. (2013b). Canal 324 (18.10.2013). [Vídeo] [En línia] Disponible a <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/programes/Lascens-de-lultradreta-a-Europa-Xavier-Casals-professor-historia-contemporania-especialista-en-moviments-populistes/video/4717531/>
- Casals, Xavier (2015c) *¿Por qué los obreros apoyan a la ultraderecha? Diez reflexiones para elaborar una respuesta*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, Working Paper núm 341. [En línia] Disponible a <https://xaviercasals.files.wordpress.com/2015/12/wp341-obreros-ultraderecha.pdf>
- Casals, Xavier, *Trump globalitza el discurs dels extremismes europeus*. (2016a). *El Món* (14.11.2016). [En línia] Disponible a

<http://elmon.cat/noticia/176850/trump-globalitza-el-discurs-dels-extremismes-europeus>

- Chantal Mouffe and Jean-Luc Mélenchon: “People’s time” (25.10.2016). [Vídeo] [En línia] Disponible a <https://www.youtube.com/watch?v=FtriFMxsOWw>
- Cruanyes, Toni. 2012. *Un antídoto contra l’extrema dreta*. Barcelona, Edicions Tres i Quatre
- Fassin, Eric. “La Stratégie du populisme” *L’OBS* (27.04.2017)
- France Insoumise. *Avenir en commun*. [En línia]. Disponible a <https://avenirencommun.fr/avenir-en-commun/>
- George Lavau, *À quoi sert le pcf*, Paris, Fayard, 1981.
- Hernández, Esteban (ed). 2017. El porqué de los populismos. Un anàlisis del auge populista de derecha e izquierda a ambos lados del Atlántico. Barcelona, Deusto
- Houchard, Béatrice, *À quelle école de pensée se rattachent, selon vous, les propos de Marine Le Pen sur l’environnement*, l’Opinion, (07.2.2017). [En línia] Disponible a <http://www.lopinion.fr/edition/politique/l-environnement-marine-pen-puise-chez-barres-maurras-119916?0>
- Jannick Alimi, Olivier Beaumont, Valérie Hacot i Henri Vernet amb la col·laboració d’Élisabeth Kastler-Lescour. “EXCLUSIF VIDEOS. Marine Le Pen: Je ne veux pas le chaos”, Le Parisien, (26.03.2016). [En línia] Disponible a <http://www.leparisien.fr/elections/presidentielle/video-marine-le-pen-je-ne-veux-pas-le-chaos-26-03-2017-6796257.php>
- Jean-Luc Mélenchon. *M. MACRON PRÉPARE UN COUP D’ÉTAT SOCIAL - Mélenchon*. (06.06.2017). [Vídeo]. [En línia] Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=Pa0FnleAltM>
- Jean-Luc Mélenchon. (05.02.2017) “MÉLENCHON : Double Meeting à Lyon et Paris #JLMHologramme”. [Vídeo]. Disponible a <https://www.youtube.com/watch?v=XlnQ801wWf4>
- Kriesi, H. (ed) (2006): *Globalization and the transformation of the national political space: Six European countries compared*. European Journal of Political Research, núm. 45, pàg. 921-956
- Kymlicka, Will. 2012. *Multiculturalism: Success, Failure, and The Future*. Washington, DC: Migration Policy Institute, pàg 3 [en línia] Disponible a <http://www.migrationpolicy.org/research/TCM-multiculturalism-success-failure>
- Laclau, Ernesto. 2005. *La Razón Populista*. Ciudad Autónoma de Buenos Aires, Fondo de Cultura Económica
- Lochocki, Timo, *The unstoppable far right: How established parties’ communication and media reporting of European affairs affect the electoral advances of rightpopulist parties*; The German Marshall Fund of the United States; (09.4.2014). [En línia] Disponible a <http://brussels.gmfus.org/publications/unstoppable-far-right>
- Mair, Peter. (2013) *Ruling the Void. The Hollowing of Western Democracy*. New Left Books. pàg 61-62

- Marine Le Pen.(11.03.2017) *Discours de Marine Le Pen à Châteauroux*. [Vídeo]. [En línia] Disponible a <https://www.youtube.com/watch?v=TXIM5njpOSs>
- Maurras, C, 1959. "Realités", a *Oeuvres capitales*, t. Íl, París, pàgs. 238-239
- Meseguer, Marina, *La apuesta patriòtica de Marine Le Pen*, (26.04.2017). La Vanguardia. [En línia]. Disponible a <http://www.lavanguardia.com/internacional/20170426/422038888846/apuesta-le-pen-votos-melenchon.html>
- Milanović, Branco. *Global Inequality, A New Approach for the Age of Globalization*. Harvard University Press (2016)
- Miquel Moreno. (2014). *L'emergència d'un nou populisme espanyol: Anàlisis del discurs de Pablo Iglesias i Podemos durant la campanya electoral de les eleccions europees del 25 de Maig de 2014*.
- Mouffe, Chantal, *El momento populista*, Open Democracy (21.11.2016) [En línia] Disponible a <https://www.opendemocracy.net/democraciaabierta/chantal-mouffe/populist-moment>
- Mouffe, Chantal. *Podemos: El momento populista*. El País. (10.06.2016). Disponible a http://elpais.com/elpais/2016/06/06/opinion/1465228236_594864.html
- Mouffe, Chantal. *Hegemonía, política e ideología*. Julio Labastida (coordinador), Laclau, E., Arico, J., de Ipola, E., Mouffe, Ch., Paramio, L., i altres, *Hegemonía y alternativas políticas en América Latina* (Seminario de Morelia 1980), Siglo XXI, México, 1985. Pàg. 137
- Nonna Mayer, *El votant del FN no se sent defensat ni per la dreta ni per l'esquerre*, El Temps, (13.03.2017). Disponible a <https://www.eltamps.cat/article/1063/nonna-mayer-el-votant-del-front-nacional-no-se-sent-defensat-ni-per-la-dreta-ni-per-lesquerra/>
- Nossiter, Adam. *Marine Le Pen Echoes Trump's Bleak Populism in French Campaign Kickoff*, (05.02.2017). The New York Times. [En línia] Disponible a https://www.nytimes.com/2017/02/05/world/europe/marine-le-pen-trump-populism-france-election.html?_r=0
- Pardo, Iñaki. "La extrema derecha a Europa, rumbo al centro político. *La Vanguardia* (08.05.2016). [En línia] Disponible a <http://www.lavanguardia.com/internacional/20160505/401589387195/extrema-derecha-europa.html>
- Pardos-Prado, Sergi (2012) *Xenofòbia a les urnes*. Barcelona: Columna Edicions, pàg.171
- Pascal Perrineau, *Le symptôme Le Pen*, Fayard 1997
- *Populismo, palabra del año 2016 para la Fundéu BBVA*. Fundéu BBVA. (20.12.2016). [En línia] Disponible a <http://www.fundeu.es/recomendacion/populismo-palabra-del-ano-2016-para-la-fundeu-bbva/>

- Solano, Alexandre; Hakobyan, Seda, *Europa tremola per l'avanç de la nova extrema dreta*, VilaWeb, (12.02.2016). [En línia] Disponible a <http://www.vilaweb.cat/noticies/europa-tremola-davant-lavanc-de-la-nova-extrema-dreta/>
- Soudais, Michel (15.02.2017) "Dédiabolisation du FN : Un simple changement de costume". Politis. Disponible a <https://www.politis.fr/articles/2017/02/dediabolisation-du-fn-un-simple-changement-de-costume-36330/>
- VV. AA., *Les faux-semblants du Front national*, Sciences-Po, París 2015
- *Word of the year 2016 is...* Oxford Dictionaries. (08.11.2016).[En línia] Disponible a <https://en.oxforddictionaries.com/word-of-the-year/word-of-the-year-2016>
- Zapata-Barrero, Ricard (2012). *Anti-immigration populism: can local intercultural policies close the space?*. discussion paper, Policy Network. pàg 6 [en línia] Disponible a <http://dcpis.upf.edu/~ricard-zapata/>

7. Annexos

Discurs de Marine Le Pen a Châteauroux⁶¹ 11 de Març de 2017

1) Referèndum a favor o contra França.

(...) Aquesta elecció és un referèndum: a favor o contra **França**. Un referèndum contra les *mentides de les elits autoproclamades* per una banda, i el sentit comú i les legítimes ambicions del **poble francès** per l'altra; un referèndum entre la defensa *dels seus interessos* i la defensa dels vostres interessos. Un referèndum entre, per un costat, **el camí nacional**, i per l'altre, la *globalització salvatge*. No us confoneu, aquesta és la elecció fonamental.

(...)

2) Només rendeixo comptes al poble francès i només a ell sol.

En aquesta elecció només estic al servei dels **francesos**. Cap interès privat em sosté, *no estic lligada a cap poder, no estic recolzada per cap poderós* i no dec cap favor a ningú. Si sóc elegida, només rendeixo comptes al **poble** i només a ell sol.
(Grans aplaudiments)

⁶¹ Canal oficial de Marine Le Pen. (11.03.2017) *Discours de Marine Le Pen à Châteauroux*. [Vídeo]. [En línia] Disponible a <https://www.youtube.com/watch?v=TXIM5njpOSs>

“He fet al **poble** l’únic jutge del meu mandat presidencial, i només davant d’ell em comprometo avui. Ni hi ha cap *banc, cap agència de notació, cap multinacional, cap lobby* al que jo degui favors per tal o en qual mesura política.”

“Seré Presidenta de la **República** de tots els **francesos**, però només d’ells”.

(...)

3) Apel·lació i exaltació de la seguretat. “L’ordre republicà”.

Penso restablir l’ordre republicà. I ho faré, en primer lloc, a través de la reafirmació de l’autoritat pública. Donarem instruccions clares a les **forces de seguretat** perquè reprimeixin *totes les violències* i que la llei pugui aplicar-se a tot arreu. Per suposat, que perquè totes aquestes consignes puguin aplicar-se farà falta restablir en la **seva integritat els mitjans de la policia, la gendarmeria, dels serveis d’investigació, de l’exèrcit**, que han estat suprimits per els *governos precedents*. (...)

4) Nacionalisme francès

“Mereixem la **nostra** llibertat, mereixem la **nostra** seguretat, mereixem la **nostra** prosperitat; mereixem gaudir de la **nostra** immensa cultura, mereixem poder defensar la **nostra identitat** i poder oferir-la com a herència als **nostres** fills.

Mereixem dirigir un altre cop el **nostre** destí.

En el nom del **poble**: Visca la **República**! Visca **França**!

Discurs de Jean-Luc Mélenchon a Lió⁶²

5 de Febrer de 2017

1) La gent

(...) Hola gent! Hola gent!

Ara us parlaré sobre en Trump. Heu sentit que va haver-hi un referèndum a Itàlia.

El cas del perdó de Jacqueline Sauvage. Un increment de la pobresa al país.

L’elecció de Trump als EUA. Els videojocs estan entrant en una nova dimensió.

CETA és el tractat amb els EUA. Masses! El meu tracte amb les masses no és una sorpresa. (...)

⁶² El míting es retransmeté simultàniament a Paris gràcies a un holograma)

Canal oficial de Jean-Luc Mélenchon. (05.02.2017) “MÉLENCHON : Double Meeting à Lyon et Paris #JLMHologramme”. [Vídeo]. Disponible a <https://www.youtube.com/watch?v=XlnQ801wWf4>

2) Sobre els seus contrincants

Qui són aquestes famílies?

Primer hi ha la senyora Le Pen, amb el seu comunitarisme ètnic, amb el seu gran toc de clan familiar. Vosaltres ja sabeu de què va això, és l'extrema dreta tradicional. Tradicionalment dolenta!

Després hi ha el senyor Macron, amb brillants encarnacions... Què passarà si els allisto a tots ells?

El senyor Fillon? No, ell no està a Lió aquest cap de setmana! Bé... estava parlant sobre el senyor Macron... Perquè ell també encarna una escola de pensament que ens ha fet patir molt cruelment durant els últims 30 anys. És el **liberalisme**, un món on cada persona és per sí mateixa, on tothom competeix amb tothom, on la indiferència social regna, amb unes poques idees ecològiques amigables, perquè al cap i a la fi, com *vosaltres* sabeu, el que importa per sobre de tot per aquesta gent, és **la competitivitat, la flexibilitat i l'austeritat** i la supremacia de **la producció per sobre del consum**. Nosaltres no ens hauríem de passar tota la nostra vida produint mentre no consumíssim massa!

3) La urgència de que "el poble" torni a recuperar el poder

És la vostra decisió. Vosaltres esteu a punt de decidir en un *moment crucial*. **Nosaltres ja hem perdut 10 anys!** El segle XXI ja ha començat i encara estem utilitzant **mecanismes intel·lectuals desfasats**. Les **nostres elits polítiques estan totes tallades per un mateix motlle, necessitem fer-los fora tan ràpid i tan silenciosament com sigui possible!**

I aquest procés està en la bona direcció! Està en la bona direcció durant aquesta campanya presidencial. Els candidats tenen tantes coses a amagar, que sembla que estan jugant a fet i amagar! Però per sobre de tot una onada anomenada "Onada de fer-los fora" en referència als meus amics tunisians. "El moviment de fer-los fora" consisteix en fer-los fora. Però nosaltres hem de donar alguna cosa de contingut a aquesta "moviment de fer-los fora". Nosaltres hem d'involucrar perquè si la gent tria donar-nos la possibilitat de decidir, llavors nosaltres haurem de prendre la nostra responsabilitat, i no des de dalt, per exemple de l'acció d'un home i de la d'un grapat de persones al seu voltant, però a partir d'involucrar milions de persones que portaran la "*revolució cívica*" que nosaltres necessitem al seu lloc de treball i a tot arreu on vagin.

(...)Vosaltres, **els demòcrates de veritat**, que esteu acostumats a obeir la gent i acceptar perdre unes eleccions, no creieu ni per un moment que ells han acceptat perdre, **els poders financers mai acceptaran perdre**, i vosaltres els que esteu en aquesta sala, fora i a París, vosaltres sou el meu baluard!

Per què? No perquè vulgueu participar a la cursa per ser la meva ploma blanca sinó perquè tots vosaltres sabreu què haureu de fer, perquè vosaltres sabeu quina decisió prendreu.

4) Nacionalisme francès

(...) **França mai és tan gran com quan es considera part de la humanitat universal.** No estem aquí per fer declaracions xovinistes, estem aquí per a pensar sobre nosaltres mateixos, sobre el nostre nivell cultural, educació i preparació (...) Estem aquí per **conèixer les nostres responsabilitats en relació a la humanitat universal.** No només com a francesos sinó com a éssers humans. (..) França, el país que va inventar la Declaració dels Drets Humans, França, el fill més gran de la seguretat social i de l'escola laica.

(...) Som aquest gran país, amb tants poetes, escriptors, científics i medalles en tants d'altres camps. Hem guanyat més Premis Nobel que cap altre país. Els nostres centres de recerca són els millors centres de recerca del món.

5) Crítica a la Unió Europea

Els no formen un tot coherent (...) Sempre que obeeixis als teatres pressupostaris europeus, cap política progressiva és possible! Ens hem de retirar dels teatres europeus! És un ple requisit pel canvi. Per suposat, necessitem fer-ho en condicions que es corresponguin amb la nostra vocació patriòtica, no podem fer-ho pel nostre compte. Fugint d'amagat. La gent francesa està empobrida i la indústria metal·lúrgica està devastada. I si les seves protestes no són escoltades; així doncs, hem de canviar la Unió Europea o abandonar-la! Tothom ha d'entendre que tot el que podem fer es canviar.

6) L'educació com a motor del coneixement

L'educació consisteix en compartir coneixement. (...) Coneixement és la manera de ser totalment humans i de desenvolupar tots els nostres aspectes com a éssers humans. (Dirigint-se a Marine Le Pen) Com pots creure que prevenir que nens estrangers vagin a l'escola sigui una bona idea? Només la gent ignorant pot creure això! (...) Ella va dir que els estudiants haurien de dedicar un tant per cent del seu temps a aprendre la llengua francesa... Nosaltres podrem garantir accés gratuït a l'educació en tots els aspectes. (...) Només els rics pensen que el treball dur de les altres persones és una cosa positiva. Hem de posar a lloc un subsidi estudiantil independent. (...) Necessitem professors. El coneixement és una inversió, no una despesa.

7) Crítica als bancs i al GAFAM

Qui es beneficia dels diners que nosaltres hem donat d'aquesta manera? He mirat a la llista i que he pogut veure? Bancs! Aquesta gent no té res a aprendre sobre l'art de robar a altres persones? És una bona qüestió! Encara ells estaven donant diners. Això és inacceptable!

(...) Vosaltres coneixeu els GAFAM's (Google, Apple, Facebook, Amazon, Microsoft) Aquestes companyies són immorals! Ells destinen el seu temps a evitar impostos... Moltes d'aquestes companyies són antisocials.

(...) Això permetrà a la gent carregar-se uns representants elegits des de l'oficina quan hagin recollit suficients firmes.

8) L'horitzó de canvi: La VI República Francesa

“Nosaltres votarem per abolir la monarquia presidencialista, establim una VI República diferent, que s'ha d'escriure com una assemblea constituent i ratificada pels francesos per referèndum. Introduïrem els nous drets sagrats de llibertat individual a la Constitució. Heu d'estar segurs de mantenir el vostre poder permanentment”.

*L'Avenir en Commun, el programa de la France Insoumise.*⁶³

64

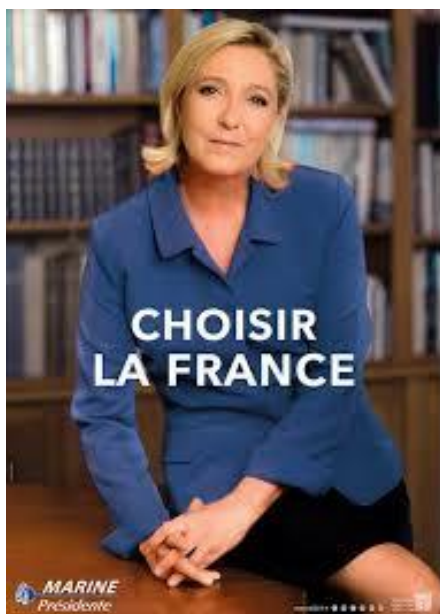

Cartells de campanya de la FI

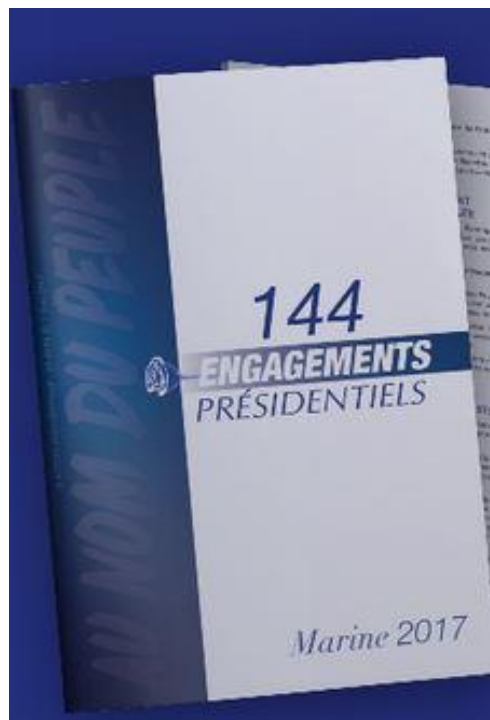
⁶³ Programa France Insoumise. *Avenir en commun*. [En línia]. Disponible a <https://avenirencommun.fr/avenir-en-commun/>

⁶⁴ Pàgina oficial de la France Insoumise. [En línia]. Disponible a <https://lafranceinsoumise.fr/>

65

144 Engagements Présidentiels, el programa del FN

Cartell de campanya del FN a la segona volta de les eleccions presidencials franceses de 2017

66

Logo de campanya del FN.

⁶⁵ Ensemble, la France, Choisir la France: Macron et Le Pen dévoilent leurs slogans pour le second tour. Le Monde (26.04.2017) [En línia] Disponible a http://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/article/2017/04/26/ensemble-la-france-choisir-la-france-macron-et-le-pen-devoilent-leurs-slogans-pour-le-second-tour_5117889_4854003.html

⁶⁶ Pàgina oficial del Front National. [En línia]. Disponible a <http://www.frontnational.com/>